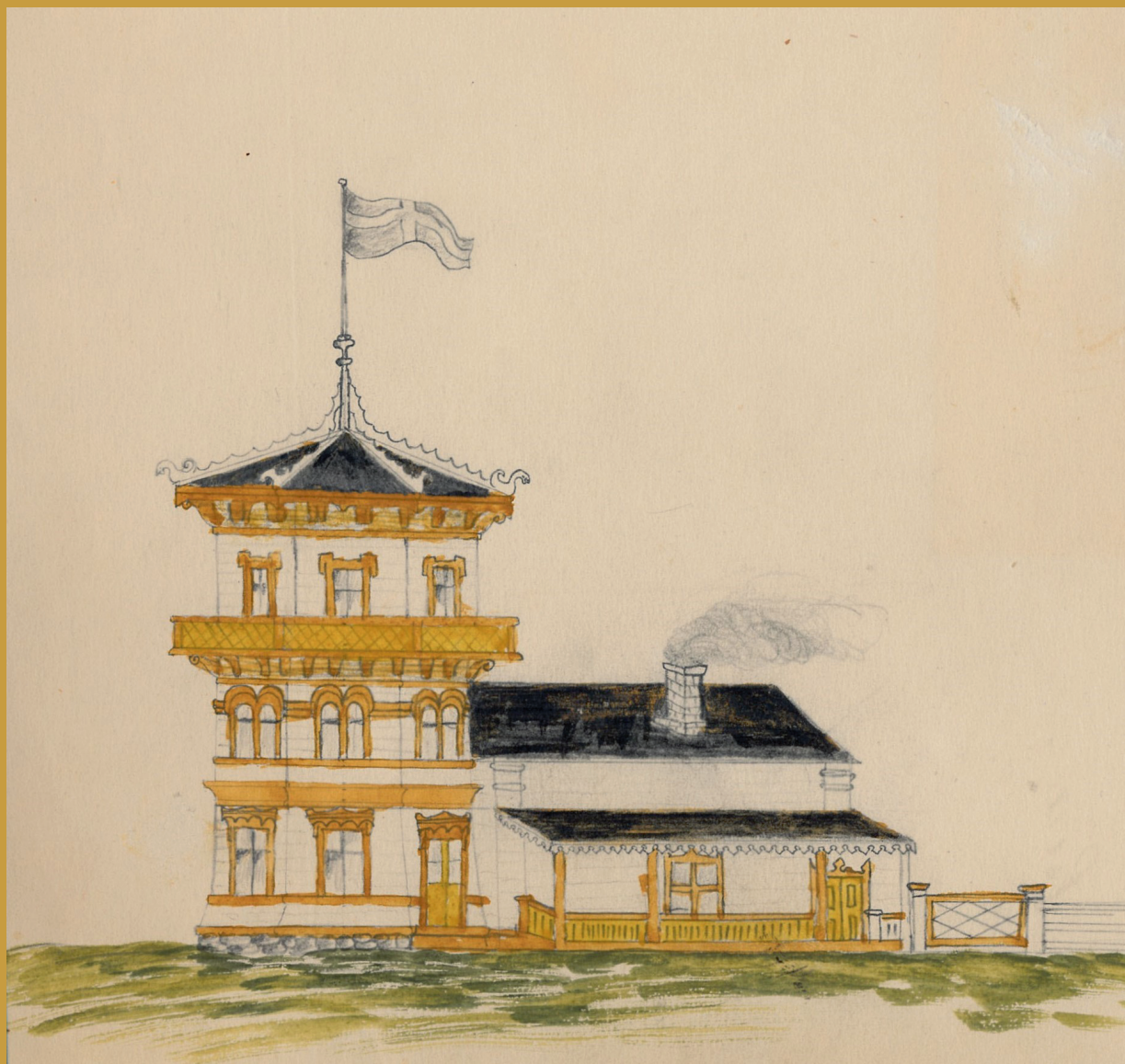

26 Jotailan jutut

Sovio-Sovelius-släktens bulletin på svenska nr 26 februari 2021

*Rosa och Fredrik Oskar Sovelius' Jotaila-villa.
Mera om Sovelius' villor på sid 17-22.*

Hallitus - Styrelse - the Board

Puheenjohtaja
Ordförande
Chairperson

OLLI NYLANDER

Martintie 8

92150 Raahe

puheenjohtaja(at)sovio-sovelius.com

+358 40 519 8782

Varapuheenjohtaja / Rahastonhoitaja
Viceordförande / Skattmästare
Vice-chairman / Treasurer

ERKKI HARALA

Mustintie 66

01860 Perttula

rahastonhoitaja(at)sovio-sovelius.com

Sihteeri
Sekreterare
Secretary

OUTI TASALA

Armas Launiksen katu 5 C 31

02650 Espoo

sihteeri(at)sovio-sovelius.com

Jäsen - Medlem - Member: MARTTI SOVIO

Varajäsenet - Suppleanter - Substitutes: EVA LINDBLAD, KIRSTI KELTIKANGAS

TOIMIKUNNAT - KOMMITTÉER - COMMITTEES

Hautainhoitotoimikunta - Gravvårdskommitté - Committee for Maintenance of Family Graves:

hautainhoito@sovio-sovelius.com,

RAIJA INGERTILÄ (PJ - ORDFÖRANDE - CHAIR), ANNALIISA NYLANDER, ERJA SOVIO, JOHANNA SOVIO

Julkaisutoimikunta - Publikationskommitté - Publications Committee:

Jotailan.Jutut@sovio-sovelius.com

RIITTA HARALA, PÄR HELENIUS

Internet-toimikunta - Internet-kommitté - Internet committee:

internettoimikunta@sovio-sovelius.com

OLLI NYLANDER, PÄR HELENIUS (SUKUTIETOKANTA - SLÄKTDATABAS - FAMILY DATA BASE),

Sukuyhdistyksen tilinumero on: (IBAN) FI24 1200 3000 0187 62 ja pankki Nordea (BIC: NDEAFIHH)

Hautainhoitorahaston tilinumero on (IBAN) FI74 1200 3000 0190 26 ja pankki Nordea (BIC: NDEAFIHH)

Föreningens E-post: info@sovio-sovelius.com

Innehåll

Föreningsordförandes spalt3

Från redaktionen.....4

Rosa och Fredrik Oskar Sovelius
som Brahestads Museums organisatörer
och understödjare.....5-10

Släktens nöjes- och kappsegling i
Brahestad i slutet av 1800-talet och
början av 1900-talet.....11-16

Soveliernas villaliv.....17-22

Sovelier i Svenska Privatskolan i Uleåborg,
den finlandssvenska skolans nordligaste
utpost.....23-28

Bråkar giktjäckeln också med vår släkt?.....29

Spökvandring i Konstens natt i Brahestad..30-31

Några släktingars syn på livet under
koronapandemins era i olika länder.....32-37

Handarbete som hobby.....37-41

Sovelier i södra Finland 2020.....42

Bemärksedagar och Nykomlingar.....43

Föreningsordförandes spalt

Olli Nylander (T427)

Kära släktingar,

När jag skriver detta är ett tungt pandemi-år snart till ända. Vi hoppas på ett bättre år och förhoppningsvis ser vi redan klara ljusglimtar när detta nummer av Jotaila är tryckt och levererat till er. Jag hoppas att vi kommer igenom dessa tider ännu starkare och kan njuta av friheten att åter röra oss fritt och umgås som vanligt – förhoppningsvis. Under det gångna året har styrelsen samlats några gånger med hjälp av digitala kommunikationskanaler för att ta hand om de mest grundläggande sakerna. Vi har inte heller velat göra några större förändringar eller påbörja några nya projekt under pandemin. Tyvärr har vi inte heller kunnat ordna ett fysiskt styrelsemöte under året, trots att vi tidigare konstaterat att ett sådant är mycket givande och borde anordnas minst en gång per år.

Också de lokala aktiviteterna för "Sove-lierna i söder" har legat på is. Därmed är denna tidning, samt släktens internet-sidor, underhållna av vår mångsysslare Pär "Priccen" Helenius, i praktiken de enda informationskanalerna mellan medlemmar och styrelse. Därmed ber jag er släk-

tingar att inte tveka att kontakta styrelsen, tidningens redaktion eller internetkommittén om ni funderar över något, har idéer eller önskemål. Eller annars bara. Det är roligt att få post. Kontaktpuppgifter finns på sidan 2.

Jag fick nyligen en julhälsning av Olli Sovio i Kanada. Han berättade bl.a. hur bra hans 99-årige far mår och påminde om hur fint vår släkträff sommaren 2019 passade in då det ännu gick att resa utan restriktioner, och om nästa släkträff sommaren 2022, då vi hoppas att vi igen lever i s.k. "normalförhållanden".

I väntan på dessa normalförhållanden önskar jag er alla en riktigt god fortsättning på det nya året

Olli
Översättning finska-svenska: Eva Helenius

JOTAILAN JUTUT 26

ISSN 2323-6280

UTGIVARE: SOVIO-SOVELIUS-SUVUN SUKUYHDISTYS RY, rek. nro 181.890

REDAKTION: RIITTA HARALA, chefredaktör, PÄR HELENIUS, ombrytning.

ÖVERSÄTTNING TILL SVENSKA: Tor Helenius, Eva Helenius, Pär Helenius

PÄRMENS BILD: Rosa ja Fredrik Oskar Sovelius' Jotaila-villa. Bild: Teckning av Jotaila-villan från Jotaila-villans gästbok. Pia Sovio-Pyhälä arkiv.

BAKPÄRM: Susanna ja Seppo Sovios båt S/Y Dione i Ålands norra skärgård våren 2020. Foto: Seppo Sovio

"Jotailan Jutut" är också publicerad på finska och engelska som papperstidskrift. Alla språkversioner finns också på släktföreningens internetsidor med adresserna: <http://sovio-sovelius.com/jotailan-jutut/>, <http://sovio-sovelius.com/jotailan-jutut-slaktbuletin/> och <http://sovio-sovelius.com/jotailan-jutut-in-english/>

Från redaktionen

Riitta Harala (T279)

År 2020 upplevde vi ett exceptionellt år. Exceptionellt för de flesta av oss som blivit vaccinerade mot nästan alla infektions-sjukdomar. Så har dock inte alltid varit. Ända till slutet av 1800-talet var vaccination mot smittkoppor den enda betydande åtgärd mot smittsamma sjukdomar. Sådana, som fläcktyfus, röda hund, kolera, tuberkulos, böldpest, tyfus, olika koppor och barnsjukdomar som kikhosta och difteri, hade tidigare haft en mycket stark inverkan på folks och kulturers öden. Dessa orsakade en femfaldig eller kanske ännu högre dödlighet bland befolkningen än under normala förhållanden. När vi bläddrar i Släktboken märker vi hur stor förlösnings- och barndödligheten den tiden var också i So-vio-Soveliussläkten. Även i stora barnkullar kunde det hända att bara några få fick leva till vuxen ålder. I flera av vår tidskrifts historiska berättelser berättas även om mödrar som dog i barnsäng efter att ha fött till exempel sitt tionde barn.

Vi frågade några av våra släktingar som bor i olika länder om deras erfarenheter av korona-pandemin (s. 32-37). Förutom diverse inskränkningar förorsakade av korona-pandemin berättar de även om de positiva aspekterna av denna period. Som positivt upplevde många ökningen och värdet i gemensam tid med familjen, nya hobbies och alternativa rutiner med större gemenskap. I allas vardag märktes också en ökad användning av informationsteknik, t.ex. distansarbete och distansutbildning.

Riitta Harala
Chefredaktör

Vi lever fortfarande i en tid av osäkerhet, även om vi ser ett ljus i slutet av tunneln i form av koronavaccinet. Tiden kommer också att utvisa vilka spår korona-perioden lämnar i våra liv och hur den nya normaltiden som vi så innerligt längtar efter kommer att se ut. Vilka nya positiva vanor från korona-tiden, sätt att hantera våra dagliga affärer och nya lösningar baserade på t.ex. informationsteknik, kommer att finnas kvar i vårt dagliga liv även efter denna? Kanske fortsätter t.ex. distansarbete att göra vårt dagliga liv enklare, möten kommer att ordnas utan att resa till platsen för mötet, nya digitala kulturupplevelser vid sidan av direkta upplevelser kommer troligen att finnas kvar, vi kommer att beställa måltider med hemleverans även i framtiden etc. Den nya normaltiden kommer troligen att skilja sig från den gamla.

Redan i flera år har Jotailas redaktörer, artikelförfattare och översättare uteslutande arbetat på distans genom data-anslutningar utan personliga kontakter, vilket betyder att arbetet i år inte alls har påverkats av koronapandemin. Vi tackar alla släktingar som på olika sätt bidragit till att få till stånd denna utgåva. Naturligtvis hoppas vi också på att få nya artiklar och idéer till berättelser för nästa nummer. Vi önskar alla våra läsare ett bättre Nytt År 2021 och trevliga, underhållande stunder med detta nummer av Jotailan jutut!

Översättning: Pär Helenius

Pär Helenius
Ombrytning

Rosa och Fredrik Oskar Sovelius som Brahestads Museums organisatörer och understödjare

Museichef Eija Turunen, Brahestads Museum

Eija Turunen. Bild: Riitta Harala

Bakgrund

Efter att coronaviruset stängde dörrarna till vårt museum den 13 mars 2020, beslöt vi att det nu är ett fantastiskt tillfälle att presentera det s.k. Rosa Sovelius kuriositets-skåp i Brahestads-museets samlingar. Museisekreterare Anna Latomaa, som huvudsakligen ansvarar för museets kommunikation och är en utmärkt textproducent och fotograf, började från mitten av mars, publicera en "följetong" på museets Facebooksida, om gömmorna i Rosas skåp. Mitt angenäma uppdrag blev att skriva någon form av porträtt av Fredrik Oskar Sovelius (18.6.1855-2.12.1896), den faktiska initiativtagaren till kuriositets-skåpet, och Rosa Sovelius, Oskars gemål och skåpets donator. En artikel om mannen bakom skåpet, Oskar Sovelius, publicerades på Brahestad Museums blogg och på Facebook den 21 april 2020. "Pappilan rökynä"-texten publicerades ett par dagar efter Rosas födelsedag.

Mannen bakom skåpet – Fredrik Oskar Sovelius

För några år sen kom Mattis och Teppos

hitlåt "Kaiken takana on nainen" (*Det är en kvinna bakom allt*), och en förvrängd version kan vara, *Det finns en kvinna bakom skåpet(-s innehåll)*. Packhusets Museums kuriositetsskåp har alltid haft namnet "Rosas skåp", enligt dess samlande, konsulinnan Rosa Sovelius. Som tidigare nämnts (sedan den 18 mars 2020 är Brahestads-museets Facebooks uppdateringar tillgängliga för alla) är skåpets innehåll på intet sätt resultatet av Rosas samlande, utan av hennes mans, konsul Fredrik Oskar Sovelius. Så egentligen är det en man bakom skåpets innehåll. Naturligtvis innehåller detta kuri-

Rosa Sovelius' kuriositetsskåp i Brahestads museum. Bild: Riitta Harala

ositetsskåp objekt som ursprungligen var Rosas, men till exempel är skåpets mineral- och fågeläggssamlingar typiska föremål för en ung gosses hobbysamling på 1800-talet.

Vem var denna man, konsul Sovelius? Konsul Sovelius, eller mer officiellt Fredrik Oskar Sovelius, har hamnat aningen i skuggan av de olika köpmän och redare inom släkten Sovelius. Delvis beror den dåliga synligheten/okändheten på det faktum att han dog i hjärtinfarkt i mycket ung ålder, bara 41 år, och att han också led av en lungsjukdom. Fredrik Oskar skulle bli sin fars, det välkända kommerserådet Fredrik Sovelius efterträdare, som chef för Langs handelshus och efterträdare till affärsverksamheten. Då han tog över Langs handelshus i början av 1890-talet var handelssjöfarten i vår stad, med

Fredrik Oskar Sovelius Bild: Släktföreningens samlingar

sina internationella handelsförbindelser, redan på god väg mot sitt slut. Detta var inte enbart Brahestadsbornas fel. Saima kanal, större segelfartyg med järnskrov och bl.a. ångfartyg och järnvägar mattade av handelsverksamheten i vår stad.

Fredrik Oskar Sovelius (18.6.1855-2.12.1896) föddes i Salahmi i juni 1855, som det tredje barnet i handelsfamiljen, skeppsredaren Fredrik Fredriksson Sovelius och hans fru Johanna Franzén. Bruket i Salahmi hörde till en av de många verksamheterna i Zachris Franzéns affärsimperium, som efter Franzéns död överogs av Fredrik Sovelius. Fredrik Oskar

tillbringade antagligen barndomen i en mycket typisk rikemansmiljö, som son i en rik borgerlig familj. Naturligtvis var den stora sorgen moder Johannas, eller mer bekant Jennys, död redan 1857, om följd av förlossningskomplikationer efter hennes fjärde barn. Av dessa Jennys och Fredriks barn levde bara Fredrik Oskar och den ett par år yngre Georg, till vuxen ålder medan deras två äldre syskon dog i ung ålder. Kommerserådet Fredrik Sovelius gifte senare om sig, år 1891, med den mycket yngre Ebba Katinka Ljunggren.

Fredrik Oskar använde som tilltalsnamn bara Oskar. Soveliusrederiets bark Oskar & Georg, byggd 1861, fick sitt namn efter bröderna. Om Oskars skolgång känner man till så pass att han efter avslutade studier vid Brahestads lärosäten studerade vid Uleåborgs Trivialskola under åren runt decennieskiftet 1860-1870. Man kan förmoda att han under åren praktiserade, "lärde sig jobbet" i sin fars och farbröders affärer för att kunna ta hand om det skiftande, framgångsrika Langs handelsimperium. Att lära känna utländska köpmän hade verkligen varit en del av hans studieområde, liksom för så många tidigare affärsmanssöner i Brahestad. Man kan också föreställa sig att på Oskars axlar dessutom prövades reformatorns mantel, eftersom segelfartygens tillbakagång började märkas redan då.

Vet man något annat om Oskar? Visst, något mera vet man. Olga Sarkkila, en långvarig chef för Lybeckers handarbetskola, säger i sina memoarer att hennes bror Seth Sanfrid eller Setti arbetade som prokurator i Johan Langs handelshus. Chefen, högt uppskattad och ansedd av de anställda, var just konsul Oskar Sovelius. Enligt Olga var konsuln väldigt humoristisk, han kunde lägga äpplen och apelsiner (sällsynta delikatesser vid den

tiden) i Settis skrivpulpets låda och sedan öppna pulpetlocket och skämtsamt undra, *"Vad spelar Sarkkila för spel?"* Konsuln tolererade också att man skämtade om honom. Eftersom konsuln enligt uppgift var mycket morgonsömrig hade han bett Setti att väcka honom på morgnarna. En morgon gick Setti till Oskar och sa: *"Kan konsuln stiga upp för att attestera handelsskolans räkning."* Konsuln steg upp, klädde på sig och frågade var räkningen var? Setti svarade *"Den kommer sen när de hämtar den"*. Oskar Sovelius var medlem av styrelsen för Brahestads Borgare- och handelsskola mellan 1883-1896, därför lämnades fakturorna till honom för attest.

Denna Oskars humor kommer också tydligt fram i en beskrivning av honom i ett brev där hans blivande hustrus mormor, Johanna Malmberg, skriver till sin dotter i Vasa så här: *"Utan att vara riktigt perfekt är Oskar Sovelius en rolig, ståtlig, stilig, inte självupptagen, väletablerad och seriös ung man ..."* Jag antar att värdigheten visar att Oskar inte är lättsinnig eller en nära vän till Bacchus.

Brahestadsmuseet grundades av distriktsläkaren Carl Robert Ehrström som ett privat projekt 1862. Museet sköttes egentligen helt av Ehrström. Den åldrande distriktsläkaren föreslog år 1879 för Brahestads stadsfullmäktige att hans yngre kollega, Dr Frans Neovius, skulle ta över skötseln av museet. Så beslöts det också. Uppenbarligen kände Neovius inte så mycket för museet, för efter Ehrströms död 1881 utsågs konsuln Sovelius, på eget initiativ, till chef för museet. Hade Oskars mineral- och fågeläggssamlandet i ung ålder, väckt intresse för museet? Oskar Sovelius fungerade som museets "intendent" under resten av sitt liv. Vi på museet känner en stor tacksamhet till Oskar Sovelius, för utan hans arbetsinsats

kunde det mycket väl vara så att Ehrströms samlingar skulle ha glömts bort i dammet på någon vind och så småningom försvunnit helt.

Efter Oskar Sovelius död fortsatte hans fru Rosa Sovelius Brahestads museums verksamhet som organisatör och fungerade som chef för det så kallade museisällskapet.

En otroligt produktiv konsulinna, den där prästgårdsfröken Rosa Johanna Elisabeth Sovelius, född Borg

Det är nästan omöjligt att inte stöta på namnet Rosa Sovelius, för de som arbetar på Brahestads-museet och därmed rotar i Brahestads historia. Namnet föregås alltid av titeln konsulinna. Konsulinnan Rosa Sovelius (26.4.1857-19.2.1928) har donerat föremål till museet (utöver sitt kuriositetsskåp), arbetat i museets styrelse i årtionden och påverkat vår stads liv och förhållanden på många sätt under sin livstid. Nu är det en bra anledning att lyfta fram Rosa lite mer.

Rosa föddes som det första barnet i en kaplanfamilj i Enare. Fadern, Edvard Wilhelm Borg, fungerade först som kaplan i Enare och senare som pastor i Utsjoki. Edvard Wilhelm Borg var från en gammal prästsläkt från Österbotten och var född i Pyhäjoki. Rosas mamma Hilma hörde till den kända prästsläkten Malmberg. Hilmas avlidne far, Herman Malmberg, var kaplan i Temmes och unga Edvard Borg biträdande pastor i Liminge. Där, någons på vidderna, blev ungdomarna bekanta. När Hilma gifte sig var hon 16,5 år och Edvard 25 år. Det unga paret tog sig norrut strax efter bröllopet. (Vi presenterade Edvard Borgs Enaresamiska ABC-bok på Brahestads-museets Facebook-sida den 6 februari 2020 på den samiska nationaldagen). Förutom sina prästtjänster tjänade Edvard Borg som

Rosa Johanna Elisabeth Sovelius, f. Borg
Bild: Släktföreningens samlingar

officiell vaccinatör i Enare-Utsjoki.

Borgs prästfamilj flyttade till Brahestad tio år senare och Edvard utsågs till kyrkoherde i Brahestad-Saloinen. Den växande familjen bosatte sig i prästgården i Saloinen. (Man kan få en utmärkt bild av familjelivet i prästgården i Saloinen i Martti Levóns bok "Pappeja ja talonpoikia" ¹⁾ (Präster och bönder, endast på finska).

Rosa började sina studier i Brahestad i pastor Topelius' döttrars, Marias och Lydias förberedande skola. Hon flyttade sedan till den kultiverade tant Gustava Ekströms mamsellskola, som ansågs vara ett modernt och krävande lärosäte. På Tant Ekströms skola lärde sig Rosa uppenbarligen flytande franska, eftersom hon som femtonåring gick vidare med att fördjupa sina studier vid internatskolan Aubonne i Schweiz.

Amor förenade Rosa, en ung kvinna hemkommen från Schweiz, som varit där och lärt ett gott manér och belevat sätt och den unge mannen Fredrik Oskar sovelius. Ungdomens lycka och planeringen av bröllopet överskuggades

av Rosas mammas Hilma Borgs bortgång vid 37 års ålder, efter förlossningen av hennes elfte barn i april 1877. Brudgummen introducerades för Rosas släktingar vid Hilmas begravning. Hilmas syster Carolla, som bott på prästgården i Saloinen under flera år och sedermera blev Edvard Borgs andra fru, berättar om Oskar: *"Han verkade vara en blygsam och trevlig ung man."* Carolla beklagar för sin syster, som bor i Vasa, att sorgen och längtan som orsakats av Hilmas död överskuggade det unga paret lycka. Carolla och Hilmas mor Johanna Malmberg, som också bodde i prästgården i Saloinen, skrev till sin dotter, som också bodde i Vasa: *"Låt oss hoppas att Rosa blir lycklig, de är kära i varandra"*. Den blivande svärfadern och kommerserådinnan behandlar Rosa mycket vänligt. Brudutstyrseln och andra saker som behövdes för bröllopet började snabbt tillverkas. Under månaderna före bröllopet rapporterade Carolla till sin syster i Vasa. *"Oskar kommer varannan dag till prästgården för att hälsa på Rosa. Vid dåligt väder kommer han ridande. Rosa har vuxit till sig på sina resor, men är inte alls högfärdig, utan blygsam och trevlig. De verkar trivas bra tillsammans, sitter inne med oss och går på tumanhand på promenad"*.

Eftersom sorgeperioden efter Rosas mammas bortgång ännu pågick, kunde inte Rosa och Oskars bröllop hållas i brudens hem i prästgården. Bröllopet hölls i slutet av juli 1877 i Brahestads rådhus. Totalt 400 personer var inbjudna till bröllopet, eftersom inbjudningar också skickades till företagets utländska affärspartners.

Rosa och Oskar fick totalt fem söner. Den mellersta sonen dog i difteri vid tio års ålder. Så som tidigare framgått dog Rosas man i fyrtioårsåldern. Rosa, den före-

tagsamma flickan, drev Langs handelshus olika funktioner och verksamheter med skicklighet och framgång i fem år, tills hennes förstfödde, Bertil, tog över verksamheten vid 23-års ålder. Rosa var också socialt aktiv, särskilt efter sekelskiftet. Något med Rosa Sovelius ställning

Rosa Sovelius. Eija Turunens bild av museets tavla med Rosa.

bland Brahestadborna var att hon allmänt bara kallades konsulinnan, eftersom hennes man hade titeln konsul.

Rosa och Oskar var aktiva i anskaffandet av Pehr Brahe-statyn. I Statsarkivets Uleåborgskontor, d.v.s. i det som tidigare kallades Uleåborgs provinsarkiv, finns ett omfattande Sovio-arkiv, som också innehåller Rosas kvarlämnade papper. Där hittar man bl.a. manuskript för pjäser, t.ex. C. Rosendahls pjäs "Sigrid Wasas ring" och en från början fransk komedi "Jovial, Stadstjenare och Poet". Man får en känsla av att dessa pjäser har repeterats och spelats för insamlingsändamål. I Brahestad är det allmänt känt att hon organiserade olika soaréer, baler och maskerader för att finansiera statyn. Stycket Sigrid Wasas Ring är skrivet för hand i ett häfte där det står R. Sovelius 1884 på omslaget.

Konsulinnan var involverad i åtminstone följande sammanslutningar, nästan alltid i styrelsen och mycket ofta som ordförande: Brahestads fruntimmersförening, Barnhemmets styrelse, Brahestads bönehusförening, Brahestads djurskyddsförening, De Gamlas Hem-föreningens styrelse, Brahestads hembygdsförening, Lybeckers handarbetsskolas styrelse, Brahestads kyrkas altartavlas kommitté, Suomalaisuuden liiton Brahestads förening och från vårt museum sett, det viktigaste, Brahestads museums styrelse. Denna Suomalaisuuden liitto är samlingspartiets urmoder och Rosa valdes som första kvinna in i Brahestads stadsfullmäktige! I Brahestadsnejdens 60-års födelsedagskrift sades konsulinnan vara entusiastisk och involverad i eller var initiativtagare till alla religiösa och nationella utbildnings-, kulturfrämjandes- och välgörenhetsföretag på vår ort.

Rosa Sovelius understödde Brahestads Museum, först i Brahestads Museiförening, och efter att förhållandena stabiliserats, i Brahestads Museums styrelse, som dess ordförande under åren 1909-1928. I styrelsens protokoll från mötet i mars 1928 finns en anteckning som är ganska beskrivande:

"§ 1 På kallelse av Dr. K. Levón sammaträdde styrelsen för första gången efter konsulinnan Rosa Sovelius' död. Djupt känd var styrelsens saknad, och förpliktigande kändes framtiden, då museets förnyare, dess kunniga och respekterade mångåriga ordföranden, som alla vant sig vid att lita på, nu var borta." För att hedra Rosa Sovelius stora arbete lät Brahestads-museets styrelse göra ett porträtt av henne hos konstnären Lindeblom. I oktober 1929 rapporterade en lokal tidning att "porträttet kommer att, i nära framtid, placeras på museets vägg". För att bevara Rosa Sovelius minne planerade man

att grunda en minnesfond. I tidningen finns en inbjudan till ett grundande möte och ett par andra omnämnanden, men tyvärr kunde jag inte hitta någon mera information.

I juni 1928 publicerade den finska tidskriften Kotiliesi en vacker minnesskrift om Rosa Sovelius, skriven av Jenny Paulaharju. På något sätt känns det som hon där lyckats beskriva Rosas karaktärsdrag på bästa sätt.

"... Det är tyst här och lika tyst i det angränsande förmaket, där värdinnan vanligtvis tog emot oräkneliga besök och påhälsningar. På sitt hjärtliga sätt placerade hon sin gäst bekvämt i ett soffhörn, satte sig själv bredvid i en fåtölj och började samtalen genom att snyggt och intelligent känna av stämningen hos besökaren och fick den att känna sig välkommen och tappa all osäkerhet besökaren känt, då hon stod bakom den vita, med bastanta lås försedda dörren och knuckat i den gamla ptinglan för att anmäla sin ankomst. Och de som kommit och gått var många. Oavsett om besökaren varit en konstnär eller forskare, talare eller samlare, eller vem som helst som rört sig i god sak från en främmande ort till Brahestad, besökte han först "konsulinnan" för att få goda råd och instruktioner för sitt uppdrag ...

... Men de mest älskade besökarna i huset var de tre sönerna med sina fruar och barnbarnen, farmors ögonstenar. De besökte henne i det stora vardagsrummet med fönster i hörnet där man ofta fann henne läsande eller handarbetande. Med stor moderskärlek förhöll hon sig alltid förstående till sina stora barn och med de yngsta visste hon hur man kunde starta glada lekar...

...Men sällan hann hon vara ensam, för många var de gäster som kom via köks-trappan. Där kom släktens gamla tjänarinnor, sjömansänkor, handlare med kvas-tar och vispar, trädgårdsskötare, gat-sopare och fattiga tiggare. Alla hade

ärendet till "sin konsulinna" och alla fick vad de önskade: ett vänligt ord, en varm kopp kaffe och den materiella hjälp som de råkade behöva vid den tidpunkten ...

... Rosa Johanna Elisabeth Sovelius, som hade fått en sådan underbar gåva att sprida ljus och dessutom värme runt sig, var ett riktigt "dagens barn" ända från vaggan."

Paulaharju blev bekant med Konsulinnan då hon samlade material till boken Wanha Raahe ³⁾ och kunde njuta av gästfriheten i Rosas vackra hem. Rosa Sovelius var också en av de mest intervjuade för boken och rapporterade till Samuli Paulaharju om bokens mottagning lokalt.

Baserat på ovanstående skrift kan vi på museet ta Rosas födelsedag som en dag att notera i vår årskalender. Det finns aldrig för många skäl att fira vårt underbara museum och de som har arbetat för det!

Postskriptum

I detta sammanhang kan jag inte låta bli att med värme minnas även Rosas och Oskars barnbarn, Eero Sovelius-Sovio, som ärvde sina farföräldrars stora kärlek till vår stads och sin släkts historia och på många sätt också arbetat för vårt museum. Även Eero behandlade sina medmänniskor och människorna han mötte med samma stora hjärta och visdom som Rosa en gång hade.

Källor (existerar endast på finska):

1) Levon, Martti: *Pappeja ja talonpoikia: Historiallisia kertomuksia Pohjois-Pohjanmaalta Saloisten pitäjässä*

2) Paulaharju, Jenny: *Rosa Soveliuksen muistokirjoitus, Kotiliesi-lehti kesäkuu 1928*

3) Paulaharju, Samuli: *Wanha Raahe*

4) Brahestads museums Facebook-sidor

Översättning: Pär och Tor Helenius

Släktens nöjes- och kappsegling i Brahestad i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.

Seppo Sovio (T323)

Bild: Seppo Sovio

Nöjessegling på 1800-talet

I Europa började rika stadsbor att ägna sig åt nöjessegling på 1800-talet. Denna hobby spred sig också till Finland i slutet av seklet, då man började bilda segelklubbar och anordna kappseglingar, regattor. Brahestads Segelförening grundades 1890. Men redan innan dess fanns på orten aktiviteter med nöjessegling, då det fanns rika som hade egen lustjakt. Då den ryska kejsaren Alexander I besökte Brahestad sommaren 1819 beordrade magistraten Fredrik Sovelius (T93) och Zachris Franzén att de skulle ställa i ordning sina segelbåtar för kejsarens resa till Siikajoki. Med denna segeleskort fortsatte kejsaren sin rundresa i Finland från Brahestad till Siikajoki.

Kutterbåtar, slupar, centerbordsbåtar och skötbåtar

På 1880-talet var kutterbåtarna redan kända som kappseglare i Brahestad. Seglare från Brahestad deltog med dessa i tävlingar som organiserades av Uleåborgs Segelförening (grundad 1881). Av dessa äldsta kutterbåtar finns inga egentliga fotografier kvar. Kutterbåtarna,

som också Sovelierna hade, var uppenbarligen täckta båtar, under 10 meter långa, enmastade, med ett stort gaffelsegel eller ett så kallat bermudasegel och med ett försegel. Gaffelseglet är ett fyrkantigt segel med det övre liket (dvs. kanten av ett segel) fäst vid "gaffeln" och nedre liket

Kutter och skötbåt i Ruottalo. Bild: Brahestads museums samlingar.

(kanten) fäst vid bommen. Mastens övre del var bakåtböjd. Kuttrarna kunde i början ha flera försegel. I början av 1900-talet fick släktens seglare gott anseende med sina kutterbåtar i kappseglingar i Brahestad och Uleåborg.

En annan vanligt förekommande båtklass var sluparna, som var en- eller tvåmastade, mindre båtar än de öppna kuttrarna. Centerbordsbåtarna (med lyftbar köl) var också mindre än kuttrarna. Den lyftbara kölén var en bra lösning i de grunda och steniga vattnen i Bottniska viken. Även med dessa centerbordsbåtarna tävlade släktens seglare i början av 1900-talet.

Skötbåtar, stora enkel- eller dubbelmastade träbåtar utan kajuta, användes av fiskare. De seglades eller roddes till de yttersta grynnorna, där bränningarna dånade. (Därav namnet på finska: Pauhave-ne eller bränningsbåt. I Svenskfinland och Sverige benämnes de skötbåtar, då man fiskade strömming med skötar vid de yttersta skären). Av dessa skötbåtar fanns det närmare trettio stycken i Brahestad redan på 1890-talet. Förutom stadsborna seglade även fiskare från det omgivande området i Brahestad-vattnen. Bland annat seglade fiskelag från *Lumijoki* till ön *Tasku* och bodde där hela sommaren. Fiskebåtar som utrustades med motorer på 1910-talet hade också egna tävlingar i regattorna.

Nöjessegling på sommarställena

Efter mitten av 1800-talet, började redarna och andra borgare att bygga villor, så kallade sommarstugor utanför staden, vid havet och på närliggande öar. Många familjer tillbringade hela sommaren i sina sommarvillor, där de slapp stadens vardag och kanske också epidemier, t.ex. lungsjukdomar. Flyttningen till villorna på fastlandet gick med hästvagn eller båtar. Från sommarvillorna gjordes naturligtvis båtutflykter till öarna och till havs.

Sovio-Sovelius hade sina sommarvillor framför allt på *Lapaluoto*, t.ex. Fredrik Sovelius (T216) hade en villa som han lät bygga 1883, kallad **Jotaila** på *Virpiperä*, Bertil Sovios (T218) **Bellevue** på *Maiva-*

perä och Fredrik Sovelius andra villa på *Lapaluoto*, **Tomtebo**, som senare ändrade namnet till **Tonttula**. Henrik Sovelius (T215) lät även bygga en villa som hette **Rosenlund**, och Georg Sovelius (T341) hade en villa på *Preiskari*.

I slutet av vägen till *Pitkänkari* byggdes i mitten av 1860-talet ett nöjeshus, **Ilolinnä**, som en underhållningsplats. En av byggarna var Matts August Sovelius (T94). På Ilolinnä höll stadens pampar fester och gjorde båtutflykter till havs och till öarna.

Jotaila-villan var i Sovelius' ägo fram till 1906, då den såldes till Raahen Puutavara Oy. Nästa ägare var Raahe Laivaus Oy, vars största aktieägare var Jarl Sovio (T311). År 1931 köpte Brahestads Segelförening den sexkantiga tornvillan, som därmed blev norra Finlands ståtligaste segelpaviljong. Från övervåningen i **Jotaila**-tornet kunde man se *Roskafjärden*, där de tävlande seglarna passerade. Till **Jotailas** strandtomt hörde ett båtskjul med slip, dvs räls för båtupptagning, båt-hus och brygga med djupt vatten.

Bröderna Lukkarilas kutter Vihuri och E. Ståhles kutter Anja på kappsegling. Bild: Pia Sovio-Pyhäläs samlingar

Mer om villor och villaliv i Riitta Haralas artikel, s.17-22.

Brahestads Segelförening

År 1890 grundades Brahestads Segelförening. Av resultat från kappseglingar före 1932 finns endast knapphändig information kvar, då ett blixtnedslag brände Freyvid Nylanders (T419) hus på Strandgatan och förstörde hela segelföreningens bokföring och arkiv. Informationen tidigare än det grundar sig därför huvudsakligen på reportage och tävlingsinbjudningar i tidningarna (Raahen Lehti, Raahen Sanomat och Raahe), samt Onni Norios minnesanteckningar.

År 1910 valdes fabrikören Tor Sovio (T288) till kommodor för Brahestads Segelförening, liksom också de följande två åren. Då ett antal nya medlemmar var finskspråkiga beslöts trycka föreningens stadgar även på finska, och att använda både svenska och finska som protokollspråk. År 1913 valdes Tor Sovios bror, kontoristen Jarl Sovio (T311), till vice kommodor, och konsul Bertil Sovio (T218) invaldes i prisnämnden. Tor Sovio fungerade även som kommodor under åren 1924 och 1925.

Perä-Pohjolas vandringspokal

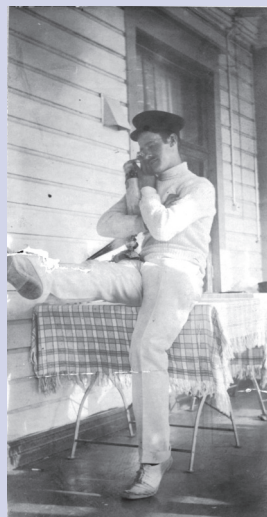
Från början var priserna i seglingstävlingarna, präktiga vandringspokaler, horn och skålar, donerade av stadens rika medborgare. Omkring 1905 införskaffade Brahestads Segelförening och Uleåborgs Segelförening tillsammans **Perä-Pohjolas** vandringspokal **Prishornet**. Den andra tävlingen om **Prishornet** hölls i Brahestad i juli 1907. Domarkollegiet, bestående av båtlösa stadsbor, samlades på ett fartyg på *Roskas* redd. I domarkollegiet fanns bland andra herr Sowio. Tävlingen vanns av den bästa båten under de första åren, herr Grönroos' kutter **Storbjörn**. Femte var Sowios **Weljekset**, som ägdes av Tor Sovelius, senare Sovio. Grönroos, som vann **Prishornet** för evigt med **Storbjörn** i tre tävlingar, mötte

sin överman minst en gång i en lokal kappsegling. I juli 1907, i ganska lugnt väder, vann Tor Sovelius kutter **Weljekset** tävlingen.

Jarl Sovios kutter "Aino"

Sommaren 1914 köpte Jarl Sovio kuttern **Aino** i Helsingfors, och seglade den därifrån hem till Brahestad. **Aino** var en stor, stiligt segelbåt av mahogny, med en rymlig kajuta och järnklädd blyköl. Enligt lokaltidningen Raahen Sanomat fanns under färden från Helsingfors i Jarl Sovios besättning bl.a. sjökapten Johan Himanka. Det var han som led skeppsbrott 1902 med det kända segelfartyget **Altai** från *Raumo* utanför ön Madagaskars kust, och som där ombads av öborna att bli kvar som deras kejsare.

Med den gynnsamma vinden som rådde skulle färden från Helsingfors till Brahestad ha tagit fem dagar. Historien berättar inte om seglarna klarade resan så snabbt, de torde i så fall ha seglat dygnet runt. Sommaren 2017, när min fru och jag seglade från *Pyhärinta* söder om

Jarl Sovio och Pohjolas pokal. Bild: Brahestads museums samlingar.

Raumo till släktmötet i Brahestad, tog resan för oss tio dagar. Visserligen tog vi det lugnt och seglade inte på natten.

År 1915 sålde Jarl Sovio sin kutter till Antti Wihuri, en sjökapten och industriman som flyttat till Brahestad. Kanske är det en skröna, men det sägs att Jarl skulle ha bytt båten mot Antti Wihuris bästa häst. Historien kan mycket väl vara sann, då Jarl Sovio arbetade som bokhållare i Johan Langs partiaffär under en tid, och samtidigt hade sin egen verksamhet med att köpa och sälja virke, boskap och hästar, vilka inte ingick i partiaffärens sortiment.

Kappseglare vid Iso Kraaseli. Bild: Brahestads museums samlingar.

Pohjolas Pokal, även kallad Pohjolas Dryckeshorn

År 1912 donerade segelföreningarna i Brahestad och Uleåborg ett nytt vandringspris, som gavs namnet **Pohjolas Pokal**, men den kallades också **Pohjolas Dryckeshorn**. Pokalen var ett stop gjort av ett stort buffelhorn. Den första tävlingen med detta vandringspris seglades uppenbarligen sommaren 1912. 1914 vann Jarl Sovio tävlingen för tredje gången med sin segelbåt **Aino**, och erövrade därmed **Pohjolas Dryckeshorn** för evigt. Det berättas att segern firades på vägen hem från Uleåborg, och i *Toppilasundet* föll hornets lock över bord och försvann i djupet. Jag minns att jag beundrat det stiligast hornet som fanns ovanpå min mormor Kerttu Sovios (T311) byrå i vardagsrummet. Hornet kan fortfarande ses i Brahestads Museum.

Kappsegling på 1920-talet. Den vita båten är Saariahos kutter Louna. Bild: Brahestads museums samlingar.

Nöjesseglingen blir livligare på 1920-talet

På grund av första världskriget var verksamheten i Brahestads Segelförening nästan helt nere under 1916-1919. Efter kriget, på 1920-talet, intensifierades tävlingsverksamheten. Sommaren 1922 hölls en regatta vid *Iso-Kraaseli* som blev en riktig folkfest. Förutom publiken från Brahestad följdes tävlingen av publik från från *Saloinen* och *Pattijoki*, totalt cirka 80 personer. I regattan deltog 24 båtar; kuttar, slupar, centerbordsbåtar och skötbåtar. Då beslöts att även kvinnor i framtiden också skulle få deltaga i kappseglingarna. Någon kvinna hade till och med donerat 50 mark för en dampokal. Deltog det kvinnor då? Åtminstone i de bevarade resultaten av tävlingar organiserade av Brahestads segelsällskap nämns inte några kvinnor.

Enligt traditionen lärde sig åtminstone några av släktens damer att segla. Bertil Sovio gjorde från sitt sommarställe **Bellevue** på *Maivaperä*, seglatser ut till havs med sin segelbåt **Seahound** och hade ofta ett par barn ur sin stora barnaskara med sig. På sådana färder lärde sig dottern Aino Sovio (T241) segla. Då hon flyttat till Amerika lärde hon där självaste Albert Einstein att segla på Saranac Lake

i staten New York. Året var då 1935. Senare i livet sa Aino att han inte gillade att segla.

Tor Sovios segelbåt Signorita. Pia Sovio-Pyhäläs samlingar

"Signoritas" segertåg

Från och med 1923 skördade direktör Tor Sovio många segrar i Brahestads Segelförenings tävlingar med sin nya fina kutter **Signorita**. Björn Sovio nämns också minst en gång som båtens skeppare. I resultatlistorna nämns även de två centerbordsbåtarna: Tor Sovios **Grogg** och brodern Bertil Sovios tidigare nämnda **Seahound**, vilka klarade sig bra i tävlingarna. **Signorita**, som senare hade många ägare, seglade fram till 1970-talet, först i Brahestad, sedan i Uleåborg, igen i Brahestad och seglar fortfarande i Kalajoki.

Triangelbåtarna

Under åren 1926-1927 anskaffades i Brahestad flera båtar i klassen "Bottenvikens småbåtar", så kallade triangelbåtar. Byggandet av dessa båtar finansierades genom lotterier, där flera sådan båtar lottades ut. Paul Sovio (T234), sonen till Bertil Sovio, som var aktiv i Brahestads Segelförening, vann den första båten, **Humu**, med vilken han seglade framgångsrikt under flera år, långt in på 1930-

talet. Den andra och tredje vinstbåten gick till tandläkaren Freyvid Nylander (T419).

Triangelbåtarna blev den vanligaste tävlingsklassen i Brahestads Segelförening under nästan 40 år. Till år 1930 hade det tillverkats 35 båtar av denna typ. Segelformen var triangulär, varifrån båttypen fick sitt namn (på finska). Båtens maximala längd fick vara 600 cm, bredden 170 cm och seglets höjd 700 cm. Båten fick vara öppen eller däckad och kölen fick vara fast eller höj-/sänkbar (centerbord). Tydligt hade Brahestads alla triangelbåtar centerbord. Paul Sovios båt var 605 cm lång, vilket ibland framkallade tävlingsprotester. Båtarna hade två personers besättning.

"Om det inte blåser, så stormar det", talesätt i Brahestad

Alla som har bott eller besökt Brahestad känner till att vädret ofta är blåsigt, till och med stormigt. Inte så konstigt att det också inträffade olyckor på vattnet, både i fritids- och tävlingssegling.

Olli, Olavi Mikael Sovio (T264), ett av Bertil Sovios elva barn, hamnade i vattnet minst två gånger när han seglade. Som ung pojke ramlade han över bord från **Seahound** under en vårstorm, men blev flytande på sin vadmalsrock tills han blev uppfiskad. År 1927, när han var 16 år, var han ute och seglade i hårt väder med sin vän Aarne Mattila i en centerbordare. Mellan *Inner-* och *Ytter-Fantti* krängde båten så mycket att den vattenfylldes och sjönk. Lyckligtvis var platsen så grund att masttoppen blev ovanför vattenytan. Den icke simkunniga Aarne grep tag i masttoppen och Olli simmade de cirka 100 meter till *Ytter-Fantti* för att få tag i en båt för att plocka upp Aarne. Vid stranden hade man dock upptäckt olyckan och åkte ut och räddade Aarne. Samma år rymde Olli till sjöss.

Då Signorita gick på grund, Humu kantrade och sjönk

Den 1 augusti 1931 var det en nattlig kappsegling från Brahestad till Hailuoto. Tor Sovios **Signorita** och John Sahlströms **Ajos** körde på sandbanken utanför *Sandhamn* och fastnade. **Signorita** fick man loss på morgonen, men **Ajos** behövde dras loss av August Lindberg Oy's motorbogserbåt från Brahestad.

Under Brahestads Segelförenings höstsegling samma år blåste det en hård vind på cirka 8 Beaufort (17-21 m/s). Triangelbåten **Humu** som seglades av Paul Sovio och August Tuohimaa tog in så mycket vatten att den började sjunka. Sovio hann få tag i en kapokdyna med ena handen och med den andra handen höll han fast vid den sjunkande Tuohimaa. Motorbåten som följde med tävlingen hann få upp männen i sista sekunden. Avståndet till ön *Maapauha* var cirka 200 meter och att simma dit med kläderna på hade inte varit möjligt i en sådan storm. **Humu** kunde också bärgas senare.

Sowios Skepparpokal

En Sowio donerade ett vackert, högt vandringspris till kappseglingarna, **Skepparpokalen**. Troligtvis var det Bertil Sowios donation. **Skepparpokalen** hade en gravyr med fiskar och växter.

Skepparpokalen vanns alltid av den som

hade varit mest framgångsrik i årets kappseglingar. Pokalen vandrade mellan olika vinnare under åren 1912-1935, tills den föll i Pauli Prami's (senare Permi's) ägo, då han vann den för tredje året i rad. Permi's efterkommande donerade den tillbaka till Brahestads Segelförening jubileumsåret 2020, då föreningen fyllde 130 år.

Sowios Skepparpokal. Bild: Tidningen Raahen Seutus samlingar.

Källor

Kappiseelausta 130 vuotta, Raahen Purjehdusseura ry 2020

Felix Onkka: Tarinoita Raahesta ja lähiympäristöstä

Paul "Paukka" Sovio: Vanhan velimiehen muistelo

Eero Sovelius-Sovio: Vanhempieni tarina

Raahen Seutu

Eero Sovelius-Sovio: Sovio-Sovelius-suku

Raahen museo: Museumblogit

Översättning: Pär och Tor Helenius

Loveliernas villaliv

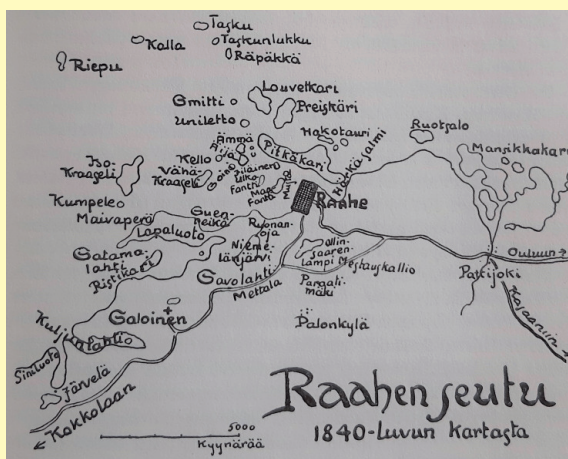
Riitta Harala (T279)

Teckning av Jotaila-villan i dess gästbok

Bild: Pia Sovio-Pyhäläs arkiv

Rousseaus naturtänkande spred sig från Centraleuropa också till Norden efter mitten av 1800-talet. Enligt den tanken är natur och naturlighet bra och bildande, kultur och samhälle har degenererat människan. Det är särskilt bra för barn att växa upp på landsbygden. Även i Brahestad ansågs det, efter mitten av 1800-talet, modernt att tillbringa tid i hjärtat av naturen. Borgarna och den högre klassen i Brahestad hade bland annat för vana att göra söndagsutfärder med lunchkorg ut i naturen runt staden.

På 1870-talet byggdes fritidshus, dels i Stockholms skärgård och i synnerhet Terijokiområdet, där det vid sekelskiftet fanns tusentals villor. Med exempel från dessa områden, fick man i ett tidigt skede inspiration från Sverige även till Österbotten och Brahestads herrskap började också skaffa sig sommarbostäder, som då kallades "sommarstugor". Det mest populära området för sommarboendet blev Lapaluoto och särskilt dess bästa områden Virpiniemi, norra stranden av Maivaperä och också den norra stranden på Pirttiniemi. Villa-livets guldålder levde man i Brahestad åren 1850-1900. Under sommaren flyttades större delen av familjelivet till ett sommarhus. Männen gick till jobbet och gjorde affärer i staden, men återvände till sina sommarhem efter jobbet.¹⁾

Brahestadsnejden på en karta från 1840-talet. Bild: Wanha Raahé 1965

Också Sovelierna började skaffa egna sommarplatser. De första var Johan Sovelius, som förde ett marknadsstånd från Kalajoki-marknadsplatsen till Pirttiniemi som sin sommarvilla, och Henrik Sovelius (T215), som lät bygga en vacker villa som heter **Rosenlund** med en vacker park runt den. ¹⁾

Rosenlund. Foto: Brahestads museums arkiv

Kommerserådet Fredrik Sovelius (T216) hade en villa med sin andra hustru Ebba på Lapaluoto, **Tomtebo**, byggd på 1890-talet i Somerovikens botten. Efter Fredriks död 1897 gifte sig den unga änkan Ebba med Arthur Lagerlöf. Under Lagerlöfs tid översattes villans namn till **Tonttula**, och på dess innergård byggdes ett lusthus, badbås och ett skilt hus för tjänstefolket. När Arthur Lagerlöf blev den ledande affärsmannen i området och en framstående statsman och fick då besök av Finlands ledande företagsrepresentanter och även statseliten.

Tomtebo, på verandan sitter Fredrik (med en fetsi på huvudet) och Ebba Sovelius. Foto: Brahestads museum

Den ursprungliga Tonttula flyttades år 1931 och såldes till staden 1994. Huset fungerar som Frontveteranernas kontorsbyggnad och sommarställe.

Fredrik Oscar (T217) och Rosa Sovelius tillbringade sina somrar i en villa kallad **Jotaila**, som färdigställdes 1883 i Virpiperä på Lapaluoto. Villan var ursprungligen en liten, dekorerad dubbelstuga. Senare gjordes en tillbyggnad, ett ståtligt tre våningar åttkantigt torn. Till tomten hörde också en robust brygga, ett lusthus, ett badhus samt båthus.²⁾

Jotaila-villan. Foto: Tuula Moilanens arkiv

Fredrik Oscar och Rosa Sovelius var mycket aktiva människor i Brahestads affärs-, kultur- och socialliv, och hade också en stor släkt- och vänskrets. Paret var kända för sin gästfrihet och organisatoriska färdigheter, och Jotaila-villan fungerade därmed som en plats för många kalas och festplats under somrarna. Bland annat samlade Rosa Sovelius, även efter hennes makes död, varje midsommar den nära släkten och bekanta till "kokkobrasan" och det nattliga vakandet.

Gästboken från Jotaila-villa har Pia Sovio-Pyhälä ärvt av från sin farmor. Den berättar om de många besöken, både av inhemska och utländska släktingar, vänner och bekanta sedan 1884. Ilkka Sovio har skrivit en artikel i Jotaila nr 14 2007 om gästerna i villan med gästboken som källa.³⁾ (Den artikeln är också översatt till svenska) Gästboken har en dedikation "Svensk-Norska vicekonsuln och konsulinnan i Brahestad F O och R Sovelius".

Första sidan i Jotaila gästbok, med dess dedikation. Foto: Pia Sovio-Pyhäläs arkiv

Fredrik Oscars kusin Nanny Lagerborgs teckning av Fredrik Oscar Sovelius, som K.B. alltså Carl "Kalle" Borg har fullständigt. Foto: Jotailas gästbok, Pia Sovio-Pyhäläs arkiv

Förutom gästernas hälsningar och autografer innehåller gästboken en mängd fotografier, teckningar och dikter, främst på svenska. Rosa Sovelius bror Carl "Kalle" Borg har tecknat ned sex dikter. Det finns teckningar och målningar t.ex. akvareller från Fredrik Wilhelm Sovelius, familjens näst äldste son, en från hans målarfästmo Ellen Uschakoff samt en av Mauno Forström.

Jotaila-villan användes av Sovelierna fram till början av 1900-talet. År 1906 såldes den till Raahen Puutavara Oy, varifrån den hamnade i Raahen Laivaus Oy ägo. År 1929 hyrde Brahestad segelförening, Raahen Pursiseura Jotaila och köpte den 1930.¹⁾

Efter sin mans Fredrik Oscars (1896) död började Rosa Sovelius tillbringa somrarna precis vid utkanten av staden, vid Norra Tullen i en villa, **Fredriksberg**, som senare blev känd som arbetarnas hus Rientola. Huset var en herrgård omgiven av en magnifik park och trädgård, som köpmannen Karl Fredrik Frieman låtit bygga. Huset hade sedermera blivit i kommerserådet Fredrik Sovelius ägo. Fredrik behandlade sitt vackra sidohem som sin ögonsten. "I Juli var Världens på Fredriksbergs dag, då nästan hela staden samlades på kvällen för att gratulera och fira sitt Kommerseråd. Serveringarna var fantastisk och alla var välkomna och alla behandlades som goda gäster. Julkvällen på Fredriksberg var en av de roligaste ögonblicken i gamla Brahestad." ⁴⁾ Efter Fredrik Sovelius död (1897) ärvde Georg Sovelius (T341) Fredriksberg efter sin far.

Fredriksberg.
Foto:
Brahestads
museum

Georg Sovelius hade också en villa i Pirttiniemi i slutet av 1800-talet, varifrån den flyttades till ön **Preiskari** runt 1900. Villans stockar var veterligen från ett gammalt tvåvånings saltlager från 1600-talet. Till villan hörde också ett rikt utsmyckat lusthus. Villan hade sedan, i början av 1900-talet flera ägare. ¹⁾

Villan
Preiskari.
Foto:
Brahestads
museum

Bertil (T218) och Ellen Sovio och deras familj tillbringade sina somrar i villan **Bellevue** på Maivaperä. Villan var ursprungligen Reins villa, men övergick senare till Sovios ägo genom Ellen Sovios mormor, Helene Rein.

På Bellevues trappa, från vänster Bertil Sovio, Dagmar Sovio, Jussi Sovio, Rosa Sovelius med Elna (Eija) Sovio i famnen, Jarl Sovio, Ellen Sovio med sin dotter Aino i famnen, Ellen Uschakoff med Florence (Flori) Sovelius i famnen samt Paul Sovio. Foto: Tuula Moilanens arkiv

Jussi Sovio (T219) och Florence Sovelius (T287) på Villa Bellevues gård. Foto: Brahestads museum

I början av 1990-talet intervjuade Tuula Moilanen döttrarna till Bertil och Ellen Sovio, som då var 75-85 år ålder. I intervjun kom man också ihåg Bellevue-villan.⁵⁾ Under våren flyttade hela familjen allt från sina sängkläder med hästvagnar från huset i staden till Bellevue. De mindre barnen fick åka på hästvagnar, medan de större gick den relativt korta vägen till villan. Barnen hade en mycket trevlig tid i villan. Det fanns härliga parker att leka i och sandstigar som flickorna fick städa upp och hålla rent från ogräs, särskilt när det kom gäster. Och det var mycket gäster. Sommarens höjdpunkt var "kräftfesterna". Kräftorna hämtades i många lådor och kokades och åts. När kräftsäsongen var över kokades sötärter och åts med skirat smör.

Till sommaren tog man en liten spädgris, som matades, lät den dricka och fick till och med bada och sedan slaktades den till jul. Man tog också gäss för sommaren. Bertil Sovio och en av pojkarna, Paul (Paukka), var ivriga seglare. De yngsta barnen, Ina och Matti, fick ofta komma med i segelbåten, men dom tyckte inte om att segla. Båten namn var Seahound, men barnen kallade den Sihonki. Man seglade ganska långt, över Kraasel till Lapaluoto och Siniluoto.

Bellevue såldes på 1930-talet till Ruona Oy som kontor (blev senare Raahe OY)

Tor Sovio (T288) köpte och renoverade villan på **Louekari**. Han planterade cembratallar för att göra luften renare och skaffade också två renar. Renarna saknade Lappland och

rymde. De sågs senare simmande utanför Haukipudas.

Villan Louekari, gäster på verandan och framför en ren. Foto: Brahestads museum

Tor renoverade senare ett hus på Jotaila-tomten till familjens sommarvilla **Bässilä**, för att vara närmare fastlandet och samtidigt närmare sin arbetsplats. Han förstörde huset och byggde till en köksbyggnad och en rökbastu.

Från vänster Ingeborg (Pipsan), Gunvor, Daddi och Tor Sovio på Bässiläs gård. Foto: Pia Sovio-Pyhäläs arkiv

Louekari-villa köptes av Lars Lindberg, Danmarks och Norges konsul, make till Marianne Löwenmark (T404), dotterdotter till Fredrik och Ebba Sovelius. Villan ägs nu av deras barns familjer.

Källor:

- 1) Huvilaelämää entis-Raahessa, Raahen museon museumiblogi 30.1.2019.
- 2) Teuvo Virtanen, Yleissuomalainen Lapaluoto, Raahen satamakylän synty ja kehitys 1.
- 3) Jotailas gästbok berättar, Ilkka Sovios artikel i Jotailan jutut nummer 14/2007.
- 4) Samuli Paulaharju, Vanha Raahe, WSOY1965 (försrta utgåvan utkom 1925).
- 5) Paukka ja lapsuus siskojen silmin, Tuula Moilasen isänsä sisarten haastatteluun perustuva moniste, 1993.
- 6) Jotailas gästbok samt Tor och Dagmar Sovios album. Pia Sovio-Pyhäläs arkiv
- 7) Pia Sovio-Pyhälä "En pratstund om gamla tider i Brahestad", Jotailan jutut nummer 9/2001 s.s.152-17.

Översättning: Pär Helenius

Sovelier som elever i landets nordligaste finlands-svenska skola, Svenska Privatskolan i Uleåborg

Min skola - en skola för livet: Svenska Privatskolan i Uleåborg ***Eva Lindblad (T384)***

Svenska Privatskolan i Uleåborg eller "Piratskolan", som vi elever kallade vår skola, är den äldsta skolan i Uleåborg. Sjökaptsdottern Marie Junelius grundade 1848 en privat sk Bell-Lancasterskola för flickor i Uleåborg. Den 1 september 1859 övertog staden ansvaret för skolan, som då fick namnet Svenska Fruntimmersskolan. Skolan räknar sitt ursprung från år 1859. Marie Junelius fortsatte som skolans föreståndarinna. Skolan arbetade de första åren i det sk Topeliuska huset (Torggatan 16). Skolan flyttade 1869 till Kyrkogatan 45. Skolfastigheten förstördes i bombningarna av staden 1944, varefter skolan flyttades till Smedsgatan 7. Idag har skolan till sitt föfogande även fastigheterna vid Smedsgatan 9, det sk Weckmanska huset.

1904 började skolan ta emot även pojkar som elever och skolan fick namnet Realläroverket för gossar och flickor. Under årtiondenas lopp blev det många namnbyten, 1914 Svenska Mellanskolan, 1933 Svenska Mellanskolan med fortsättningsklasser och 1937 Svenska Privatskolan i Uleåborg (8-klassigt läroverk).

I och med införandet av grundskolan 1974 skedde åter en förändring Svenska Privata Folkskolan: då Svenska Privata Folkskolan slogs samman med Svenska Privatskolan och och klasserna 1-9 blev en sk ersättande grundskola. Gymnasiet förblev privat men åtnjuter ett starkt statligt stöd. Idag har skolan ca 195 elever av vilka ca 50 går i gymnasiet.

Man kan säga att svenskheten i Uleåborg är koncentrerad till skolkvarteret, och förutom skolan finns även Svenska Barnträdgården i samma kvarter. Barnträdgårdsverksamheten började som halvdagsbarnträdgård med 25 barn. 1997 utvidgades barnträdgården till hel-dagsverksamhet. Idag arbetar barnträdgården i den sk Snellmanska gården på Kyrkogatan men i samma kvarter som skolan. Idag har barnträdgården ca 60 barn. Skolan och barnträdgården upprätthålls av Skolgarantiföreningen r.f.

Skolan har haft många kunniga och inspirerande rektorer och lärare, men jag vill speciellt lyfta fram filosofie magister Greta

V klassen år 1963. Eva Lindblad första från vänster, och Gunvor Sovio (T293) i bakre raden stående, femte från höger. Bild: Eva Lindblads arkiv.

Wetterstrand, som verkat inom skolan åren 1946-1972. Hon var rektor åren 1949-1950 och 1953-1972. Hon var en fantastiskt fin person både som lärare i historia och psykologi samt rektor. Hon skapade tillsammans med de övriga lärarna en känsla av trygghet och förtroende bland eleverna. Hon brukade säga att här i skolan utgår vi från att alla gör sitt bästa och det räcker med att alla gör sitt bästa. Rektor Gretas förtroende var ett starkt stöd för oss elever och i synnerhet för de elever, som kom till skolan från andra områden och som i allmänhet hade vissa svårigheter med skolarbetet.

Jag är väldigt tacksam över att rektor Greta

väckte med sin inspirerande undervisning väckte i mig ett livslångt intresse för konst.

Av släkten Sovio-Soveliuss medlemmar har åtminstone följande gått i vår skola

- Freyvid Nylander, (inskriven i Realläroverket för gossar och flickor 1904-1909)(T419)
- Birgit Sovelius-Muselius (inskriven i skolan 1917-1925) (T344)
- Gunnar Sovelius (inskriven i skolan 1920-1926) (T353)
- Håkan Sovelius (inskriven i skolan 1921-1930) (T348)
- Per-Erik Sovelius (inskriven i skolan 1924-1933) (T360)
- Ingeborg "Pipsan" Helenius, f. Sovio (inskriven i skolan 1928-1932) (T301)
- Gunvor Christianssen, f. Sovio (inskriven i skolan 1930-1936) (T310)
- Pia Sovio-Pyhälä, f. Sovio (inskriven 1948-1960) (T290)
- Brita Ekberg f. Lindblad, (inskriven i skolan 1954-1960) (T381)
- Eva Lindblad (inskriven i skolan 1954-1966) (T384)
- Gunvor Sovelius, f. Sovio g. Taivalvaara (inskriven i skolan 1954-1962) (T293)
- Ingeborg Sovio, g. Cederblad (inskriven i skolan 1955-1968) (T296)
- Anja Nylander-Löflund f. Nylander (inskriven i skolan 1961-1967) (T433)

Källor Carl-Eric Silwander: Svenska Privat Skolan i Uleåborg 1859-1999.

Skolans facebook-sidor

Skolminnen från "Piratskolan" i Uleåborg ***Brita Ekberg (T381)***

Min skolutbildning inledde jag i Lojo svenska folkskola 1947. Där gick jag fyra år och fortsatte sedan i Virkby Svenska samskola. Det var en för finlandssvenska förhållanden ganska stor skola. Där gick jag två år och trivdes väldigt bra med trevliga klasskamrater och väldigt fina lärare. Men så ändrades allting plötsligt. Vi flyttade till Uleåborg 1954 och det gällde att anpassa sig till en ny omgivning och inte minst till en ny skola. Ganska ängslig var jag nog redan vid tanken på allt detta nya.

Uleåborg var jag dock inte. Mormor Dordis (T367) bror Sigurds (T343) barn Birgit (T344), Håkan, (348), Gunnar (T353) och Per-Erik (T360) hade gått där. Några släktingar hade vi ju också i staden, nämligen ovannämnda Sigurds änka Aili (T343) och hennes son Håkan med familj, så helt utan kontakter var vi ju inte. "Moster" Aili, som vi kallade henne, hade en pappershandel på Kyrkogatan. Bussen ut till Toppila, där vi bodde, stannade just utanför butiken, så vi kunde gå in och hälsa på om vi fick vänta på bussen.

Helt ovetande om Svenska Privatskolan i

Skolan var ju liten, trots att den omfattade allt från folkskolans fyra första klasser till studentklassen, men både den och dess miljö blev en glad överraskning. Lokalitetserna kändes hemtrevliga och inte för stora och klasserna var små. Min klass, trean, var visserligen skolans största, vilket den förblev under alla de år jag gick där, men den var dock i jämförelse med klasserna i Virkby rätt liten. Ganska snart kände jag mig hemma och trivdes bra. En mycket positiv sak, som jag ganska snart kom underfund med, var att det kändes som om alla i skolan från de äldsta till de yngsta med rektorn i spetsen hörde ihop som ett slags familj.

Ett roligt exempel på detta var när lillasyster Eva (T384) som då gick i folkskolan tillsammans med ett par väninnor fick tag på mig i korridoren och bad att jag skulle komma upp till folkskolans klassrum i övre våningen och hålla ordning medan deras lärare var ute på något ärende "för de större pojkarna var så elaka". Jag kunde ju inte så där bara försvinna, så jag gick helt sonikt in till rektor Wetterstrand och bad om lov. Det fick jag och det blev inte den enda gången jag lekte lärare uppe hos folkskolebarnen.

Vi bodde litet utanför staden i Toppila och fick oftast bilskjuts till skolan. På vägen samlades en del Toppila barn upp. Förutom Eva och jag var det pojkarna Christer och Patrik Donner, Siv Hedman och Ulla Jansson. Vi kom ofta rätt tidigt till skolan och fick vänta en stund utanför dörrarna. Vaktmästaren brukade skämta om Brita och hennes

barnträdgård eftersom de andra var så mycket yngre än jag. Detta var åter ett exempel på den familjära stämningen.

Skolan hade ju också ett elevhem, eftersom en hel del elever kom från olika delar av landet, främst Österbotten. "Elevis", som det kallades, var inhyst i skolbyggnadens övre våning. Vi som hade litet längre skolväg kunde få äta lunch där, då vi inte skulle ha hunnit hem på lunchrasten. Vår pappa satt en tid i Elevis' styrelse och det var nog ofta en del konstiga saker som hände där och som han fick reda ut, men det hör väl till i sådana sammanhang.

Sammanfattningsvis kan jag säga att mina år vid "Piratskolan" var fina år. Lärarna var duktiga och vänliga och man fick den hjälp som behövdes för att kunna tillägna sig den kunskap man behövde för att gå vidare i livet. Man kunde också oftast komma bra överens med sina skol- och klasskamrater. Med andra ord var det en superbra skola, åtminstone i mina ögon.

Klass V år 1956. På bilden första raden Brita Lindblad andra från höger och Pia Sovio fjärde från höger. Pia Sovies hemmarkiv

"Hurra!!" för min svenska skola - minnen från skoltiden ***Pia Sovio-Pyhälä (T290)***

Svenska folkskolans alla fyra klasser var efter bombningarna utlokaliserade i ett skol-

rum på Albertsgatan. Jag fick skolkamrater som varit s.k. "krigsbarn" och glömt sitt fins-

ka modersmål och mera kom till läroverket. Deras ankomst ökade skolornas elevantal. Skolan fick också elever från svenskspråkiga Österbotten och också de hade svårt med finskan.

Min pappa dog i februari 1949. Mamma var finskspråkig och hemspråket blev finska. Under sommarloven fortsatte "språkbadet" och träningen i "sätt och etikett" hos farmor. Min situation hjälpte mig att förstå krigsbarren. I läroverket var Ritva, Anneli och Marjatta mina bästisar. De fick årsprenumerationer på Fickjournalen och Min melodi av sina sverigefamijer. Dessa tidningar publicerade schlagertexter som jag kopierade i mitt sånghäfte. Jag lyssnade på dem i radion i synnerhet under de kvällar när mamma jobbade i kvällsskift.

Tyvärr fanns det uleåborgare, som ansåg att svenska språket inte hörde till staden. En morgon stod lärare och elever ute på skolgården. Ytterdörren var spärrad med två fastspikade plankor!! Det kunde också hända att en fullvuxen sade till oss elever: "tala finska när ni äter Finlands bröd". Min mammas finskspråkiga släktingar sade dock aldrig det.

Luciatåget år 1956. Lucia Anneli Soini och hennes tärnor t.v. Marjatta Soini och t.h. Marika Björk samt små tärnor och stjärngossar. Numera uppträder Lucia också på stadshusets trappa. Pia Sovio-Pyhäläs bildarkiv.

Jag hade i andra hand hört att i Weckmanska huset bodde direktören för Ouluyhtiö cellulosafabrik. Hans gäst tittade ut genom fönstret, såg barn på granngården och frågade sin

värd: "vadför skola är det här bredvid?" Värden svarade: "det är Svenska privatskolan, som nu hotas av stängning för elevantalet berättigar inte till statsunderstöd". Efter en tid fick skolan post från Skolöverstyrelsen med en uppmaning att fylla i de bifogade blanketterna för ansökan om statsunderstöd. År 1959 fick skolan statsunderstöd, först för en treårsperiod. Flera år senare, då jag var assistent vid Helsingfors universitet, fick jag inbjudan till presidentens s.k. "barnfest". Det var en bufettmiddag och vi satt vid mindre bord. När kaffet serverades började presidenten gå runt från bord till bord. När han kom till vårt bord bad han att få en stol bredvid mig, tittade på mitt placeringskort och frågade: "är magistern från Brahestad?" Jag svarade att min fars släkt kommer därifrån, men att jag är från Uleåborg, och tackade honom för att han räddat min skola. Kekkonen såg först lite funder-sam ut, men brast sen ut i skratt.

Mamma tyckte att det räckte med mellanskola. En dag kallade rektor Greta Wetterstrand mig till sitt kansli och berättade att jag kunde få en frielevsplats om jag såg till att jag fick högt medeltal på betyget. Efter att jag fyllt 15 hade jag börjat jobba om somrarna och ibland också under jullovet. Jag var kartritarpraktikant och vikarie vid stadens stadsplansavdelning och ville bli arkitekt. När Uleåborgs universitet började med arkitektutbildning skickade jag dock inte in min ansökan. Jag ville flytta bort hemifrån. Nu efteråt är jag speciellt tacksam för att jag hade en så stark och fördomsfri mamma, och också för att hennes släkt hjälpte mig. Dessutom hade jag en snäll rektor och fina lärare som stödde mig. Min klassföreståndarinna under 7 år, samt lärare i kyrkohistoria, var domprostinnan Anna-Greta Tapaninen, f. Forss. Hon var hemma från Jakobstad och ett viktigt stöd för elever från sin hemtrakt.

Ingeborg och jag blev studenter. Gunvor slutade efter mellanskolan.

En klassresa till Köpenhamn

Ingeborg Sovio (T296)

Vi samlade pengar hela året när vi gick i realskolans femte klass för att göra en klassresa till våren. Vi bakade bland annat bullar till lärarnas fredagskaffe. Om jag kommer rätt ihåg så bakade vår mamma sina berömda munkar.

Här är vi samlade framför bussen vid avresan. Ingeborg Sovio tittar fram t.v. snett nedanför dörren där ena busschauffören står. Vår reseledare Dagny Jansson står i första raden klädd i svart pillerhatt.

Vi skulle åka till Köpenhamn via Haparanda och Stockholm med övernattnig i Ulricehamn. Reseledaren Dagny Jansson assisterades av två fullvuxna dvs. busschaufförerna och den ena chaufförens fru.

Dagny Jansson var en underbar lärare (tidigare diakonissa) som vågade tro på oss ungdomar och vågade ge sig ut med oss till mellanölets land. Det var nog inte alltid så lätt. I Ulricehamn övernattade vi på någon missionskyrka och Dagny blev inte glad när hon överraskade oss på kvällen med att spela kort i kyrkans lokaler. Syndigt värre.

Från min skoltid är nog alla julfesterna förutom ovanstående resa de trevligaste minnena. Många minnen när jag fick vara Luciatärna och en gång ängel i en jultablå. Rektorn Greta Wetterstrand undrade innan jag skulle vara ängel om jag kunde låta bli att fnittra om jag var med. Naturligtvis fnittrade jag.

I många år hyrde skolan två bussar och alla i skolan åkte dagstur till Haparanda eller Kalix. Bestående minnet från de resorna var att jag smugglade en kortlek till mamma. Det var ingen "syndskatt" i Sverige på kortlekar.

Ett minne om min syster Gunvor. Svenskläraren (Ebba) kom in i klassrummet och sa: "alla pojkar som inte kan vara tysta går genast ut". Gunvor var inte sen att vifta med handen och fråga: "får alla flickor som inte kan vara tysta också gå ut?" Svaret från läraren blev: "UUUUT!!!"

Konstnärer hittas också bland vår skolas elever

Pia Sovio-Pyhälä (T290)

Bildkonstnären Åke Mattas (f. 14.1.1920-d.22.12.1962)

Åke Mattas avlade studentexamen år 1938. Efter studenten studerade han vid Centralskolan för Konstflit samt 1945-46 vid Finlands konstakademis skola. Han gjorde resor utomlands bl.a. till Frankrike och Spanien. Hans verkliga konstnär debut skedde 1947. Då hade han första

gången sina målningar på en samutställning i Helsingfors, och efter det har hans konstverk varit utställda med andra finländska konstnärer i flera länder i Europa. Stilmässigt står han expressionisterna nära. Hans äktenskap med tecknigslärarinnan Ulla Ahola förde familjen tillbaka till Uleåborg. Det var under den här tiden som målningarna i Källarsalen tillkom. Målningarna i Källarsalen föres-

taller aktiviteter och människor med anknytning till Uleåborg med omnejd. Målningarna har restaurerats av Musei-

Under takvalvet t.h. Skolans mecenat, trävaruhandlaren Karl Pentzin, biskop Frans Mikael Franzén, forskaren i fenno-ugriska språk M.A. Castrén, järnhandlaren H.W. Snellman och författarinnan Sara Wacklin. I taket finn Stjärngossarna samt en kvartett bestående av stadsläkaren i Torneå Henrik Deutsch, altfiol, kompositören Eric Tulindberg, cello, Anders Skjöldebrand, fiol och upptäckts-resaren Acerbi, klarinett.

verket. Under gymnasietiden deltog jag i en kurs som ordnades i salen. Britas scoutmöten hölls också i där.

Källa: Carl-Eric Silvander: Källarsalen, Åke Mattas målningar vid Svenska privatskolan i Uleåborg 1993

Gunvors minnesbok

Pär (Priccen) Helenius ärvde efter sin mor sin moster Gunvors Minnesbok från skoltiden. Det är flera klasskamrater och vänner som har tecknat och målat i boken. Ingeborg (Pipsan) och Gunvor var elever i Svenska Privatskolan i Uleåborg på 1930-talet. De flesta av dem som ritat och målat i boken har antecknat sina alster med initialer, och många kan identifieras med tillhjälp av skolans elevmatrikel.

Karikatyren av Gunvor signerad KRÅKSTRÖM! Jag visste genast att det måste vara Erik Kråkström, både arkitekt och bildkonstnär. Jag träffade honom när jag var guide åt en amerikansk arkitekturstuderande, det måste ha varit år 1960-61. Han var intresserad av finländsk jugend-

arkitektur och ville se ett hus i Mattby ritat av Lars Sonck. När vi stod bakom stake-
tet och fotograferade rusade en man ut och frågade: "Vem är ni? Vad vill ni?" Jag presenterade oss och han bjöd oss in i huset och gick sen över till en byggnad bredvid för att hämta arkitekt Kråkström. Jag presenterade oss också för arkitekten varpå han stirrade på mig och frågade om jag var släkt med Gunvor Sovio, hans skolkamrat. Jag svarade att Gunvor var min faster som dött under kriget. Vår värd konstnären Birger Carlstedt tog fram en vinflaska, och vi bekantade oss med detal-

jerna inomhus med Kråkström. Husets värdinna, danska pianisten France Elle-

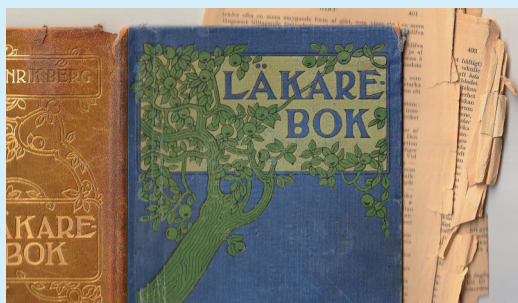

Gunvor av KRÅKSTRÖM. Pär Helenius arkiv.

gaard sökte fram smörgåsar, och hon satte sig senare ännu vid flygeln och spelade. En oförglömlig upplevelse.

Bråkar giktjäkeln också med vår släkt?

Pia Sovio-Pyhälä (T290)

Läkareboken som jag fått i arv går igenom olika krämpor och sjukdomar i alfabetisk ordning. (Märk väl! sidorna om GIKT är sönderlästa) Bild: Mikko Pyhälä

Den första skrivna texten om gikt har hittats i egyptiska papyrusskrifter från 2600 år före vår tideräkning. Gikten har varit vanlig hos folk bosatta längs Bottniska vikens kust. Inte heller vår släkt har besparats från denna sjukdom, som har ett dåligt rykte emedan den hopkopplats med för stor alkoholkonsumtion. I England ansågs gikten bero på konsumtion av portvin och i lägre samhällsklasser av gin. Söta viner skeppades också till Norden och därför kallas den infekterade stortån "portvinstå". Också på skepp från Brahestad importerades söta viner. Dessa klarade den långa sjöfärden medan icke-söta viner lätt förvandlades till ättika. Brahestads herrskap tyckte särskilt om madeiravin, vilket också orsakade smärtor i stortån. Också en del mat och delikatesser utlöser gikt. Laxen är en vanlig maträtt vid Bottenviken och det är särskilt fettet under laxskinnet som man borde undvika samt också småfisk med mörkt kött, t.ex. strömming. Dr Berg skriver i sin Läkarebok: "I mer än 50 procent af giktfallen kunna *ärfvlige anlag* påvisas. Vissa familjer lida sedan hundratals år af gikt". Gikt förekommer också i vår släkt. Och denna giktjäväl gillar inte bara vin och delikatesser utan det är frågan om ett metaboliskt syndrom, som inte har något att göra med reumatism, utan är ett problem hos personer som lider av övervikt, sockersjuka, högt kolesterolvärde eller har blodtrycksproblem. Diuritiva mediciner förorsakar i allmänhet giktanfall. Eftersom metabolismen inte klarar av att

fort eliminera "avfallet", sk. puriner från snabb celledelning omvandlas purinerna till urinsyra, vilket höjer blodets uratvärde och leder till gikt framför allt i lederna, men också i andra vävnader. Urinsyrekristaller förorsakar våldsam smärta och anfallet börjar vanligen tidigt på morgonen i stortån. Det är få läkare som förstår att uratprovet måste tas just på morgonen för på eftermiddagen har kristallernas antal i blodet minskat.

När jag själv fick mitt första giktanfall i Peru för 20 år sedan visste jag inte vad det var fråga om. Jag hade avtalat ett möte, men måste inhibera det. När jag förklarade för personen som jag skulle träffa att jag inte kunde få skon på foten, så svarade han: "min kära fru skriv ner namnet på den här medicinen och skicka er tjä-narinnan till apoteket". Och han fortsatte: "Välkommen till vår klubb. 50% av Limas befolkning har GIKT! Vad har ni ätit för gott på sistone? Musslor, kräftor, en dessert "Suspiro limeño". Nåja det är orsaken." Jag har senare frågat våra släktingar om de har gikt. Ganska många har sagt att "jovisst den är bekant och att den och den personen också hade den". På gamla fotografier ser man ofta herrar, men också damer, med käpp. Undrar om de lidit av gikt? För en tidigare Jotaila-artikel tipsades jag att titta i släkten Ramsays familjearkiv som finns i Nationalarkivet. I ett brev som Sebastian Tham (T127) skrev till sin syster Emmy Ramsay (T98), daterat 22 mars 1922, skriver han att Bertil Sovio (T218) berättat hur: "*George Sovelius (T341) har varit sängliggande i ett år och kan ej röra sig. Han lider av ledgångsreumatism, antagligen gikt.*"

HAR DU GIKT???

Källor:

Berg, Henrik: Läkareboken, 2 uppl. utg. Stockholm 1903

På nätet hittar du råd bl.a. här <https://www.kry.se/fakta/gikt/>

Om du kan finna rekommenderar jag boken Arstila, Antti: Kihti kansan tauti ISBN 952-9748-67-1

Spökvandring i Konstens natt i Brahestad

Text och Foto: Riitta Harala

Då vi på hösten avbokat alla resor till utlandet bestämde vi, min man Erkki och jag, rätt spontant att åka till Brahestad. Tidpunkten råkade bli precis då Brahestad skulle hålla sin "Raahen Taiteiden yö" (14.8.2020) eller Konstens natt i Brahestad. Vi lotsades, hela den relativt svala dagen, av Annaliisa och Olli Nylander och Pirjo Siitarinen och Martti Sovio. Vi besökte först Katarinas Kammare i f.d. Reiniläs hus på Strandgatan. Huset underhålls nu av Tiina Tuohimaa, som för övrigt hör till släkten Sovio-Sovelius, och hennes man Jarkko. Ett nytt idylliskt ladugårdscafé öppnade samma dag på Katarinas Kammars gård. På caféet åt vi goda, hembakade bakelser till kaffet. Tiina hade nya planer för nästa sommar på ön Iso-Kraaseli utanför Brahestad, där logiplats håller på att byggas.

På kvällskvisten deltog vi i Spökvandringen tillsammans med många intresserade deltagare. I två grupper, ledda av var sin guide, gick cirka 50-60 personer på en promenad. Tanken var att det skulle berättas spök- och andra konstiga historier relaterade till stadens byggnader. Det blev sex intressanta historier som berättades framför olika

byggnader. Tre av historierna hade anknytning till släkten Sovio-Sovelius.

Vandringsturen startade i Myhrbergs Park. Först vandrade man till gården vid det så kallade Heikkus hus. I det stora tvåvåningshuset bodde en gång ungkarlen Henrik "Heikku" Sovelius (T215) på den nedre våningen, medan hans hushållerska bodde på övervåningen. Idag är huset i Brahestads stads ägo och användning. Anställda som jobbat i huset, har berättat att hushållerskan spökar på övre våningen, där det då och då hörs oförklarliga dunsar, och de har bland annat berättat att dörren till

Promenadsdeltagare på gården till Heikkus hus. Bild: Riitta Harala

skrubben, som används för lagring av tavlor, har slagit upp med en smäll mot väggen så att tavlorna i lagret hade fallit omkull. Från bokhyllan har också en bok fallit ner på golvet av sig själv, helt av okänd anledning.

Nästa stopp var vid Brahestads teater. Vår guide, Jaakko Simomaa, berättade att i staden verkade en fin dam, "Fru Ellen", som inte talade finska (tydligen Ellen Sovio (T218), som hade vuxit upp i Tyskland och talade förutom tyska, en bra svenska men dåligt finska). "Fru Ellens" fina klänningar och andra föremål hade efter hennes död donerats till Brahestads teater, i en stor resekista. Det var en ung dam som hanterade rekvisitan. En gång, då hon gick omkring i klädesrummet snubblade hon på något och föll pladask på golvet. Men då hon steg upp fann hon inget som hon hade snubblat på. Detta hände även en gång senare. Alla trodde att den skyldige var "Fru Ellen", som var missnöjd med hur hennes kläder och tillhörigheter hanterades.

Spökvandringens guide Jaakko Simomaa och vandringsdeltagare på Soviohusets gård. Bild: Erkki Harala.

I slutet av turen, på Soviohusets gård, berättades en tredje, till släkten relaterad historia. Historien är en bekant berättelse för de flesta inom släkten och handlar om Johan Sovelius (T64) och hans kusin

Catharina Freitag, som hade blivit kära i varandra men inte fick gifta sig. Både deras anhållan från Sverige kung och senare från den ryska kejsaren fick avslag. På ena sidan av Myhrbergs Park låg Freitags hus och mitt emot låg Soviohuset. Kusinerna hade ett ljus tändt om kvällarna i sina fönster och trängtrade efter varandra resten av livet, men gifte sig aldrig. Ett ljus var tändt i Sovios husfönster även nu.

Mycket annat program erbjöds också på Konstens natt i Brahestad. Vi besökte t.ex. Kari Juvas skulpturpark och Brahestads museum, där vi bekantade oss med Rosa Sovelius kuriositetsskåp, vilket det finns mera om i Eija Turunens berättelse på sidan 5. På kvällen gick vår grupp till Kaféet Ruiskuhuone för att lyssna på musik i den avsväljande kvällen.

Erkki Harala, Olli Nylander och Martti Sovio i Kari Juvas skulpturpark i Brahestad. Bild: Annaliisa Nylander.

Översättning: Pär Helenius

Några släktingars syn på livet under koronapandemins era i olika länder

Sedan februari-mars 2020 har vi levt i skuggan av en koronapandemi och gradvis anpassat oss till många begränsningar och olägenheter som följer med den. Vi finländare har i minnet vårens affärsspekulationer vid anskaffandet av ansiktsmasker och extra informationstillfällen i TV, där en grupp av våra unga, seriösa kvinnliga ministrar informerade oss vecka till vecka om nya restriktioner för att försöka förhindra att sjukdomen spreds okontrollerat i samhället. Barnen studerade på distans och föräldrarna arbetade också på distans och många slag av sammankomster och semesterresor inhi-berades. Mot sommaren upphävdes begränsningarna och folk var upprymda av att få tillbringa sommaren mer fritt. Men fram mot hösten började smittan spridas igen.

Nu, senare på hösten, befinner vi oss i den andra fasen av pandemin och nya begränsningar har kommit och troligtvis kommer det flera. Pandemin har utvecklats på liknande sätt i andra delar av världen. Olika länder har använt olika strategier. Vissa länder har varit mer framgångsrika när det gäller att förhindra spridning, andra sämre.

Vi frågade några av våra släktingar runt om i världen hur koronapandemin har påverkat deras liv senaste vår och sommar och hur deras situation ser ut att bli under hösten 2020. Följande rapporter är från oktober till november 2020.

Tor och Veronica Helenius (T304) Sölvesborg, Sverige

Sverige har drabbats hårt av Coronapandemin. Den strategi myndigheterna valt att tillämpa har lett till stora dödstal, främst bland äldre människor i äldreboenden. Mätt i dödsfall per miljon invånare ligger Sverige på 15 plats i världen med 581 avlidna, medan våra nordiska grannländer ligger betydligt lägre, 52 i Norge, 64 i Finland, 117 i Danmark. (2020-10-19).

På det personliga planet har vi inte drabbats av Covid-19, men konsekvenserna av restriktioner och nedstängningar har givetvis påverkat oss kännbart. Alla inbo-

kade fiskeresor och semesterplaner annullerades, den traditionella släktträffen

Tor och Veronica spelar bridge över internet, med den tredje spelaren i Finland och den fjärde i Göteborg

och annat ställdes in. Vår bridgeklubb, där vi är mycket aktiva, stängde ned all verksamhet i mitten av mars, kontakterna med släkt och vänner sker endast per telefon.

Trots Sveriges dystra statistik fortsätter dock människor i Sölvesborg att shoppa, promenera i stan, spela golf etc., dock med iakttagande av tvåmeters avstånd till övriga människor. Utlandsresor har sku-

rits ned till ett minimum, främst på grund av att gränsen till Danmark med vår närmaste flygplats, Kastrup, mestadels hållits stängd.

Vi väntar otåligt på att ett effektivt Covid-19 vaccin utvecklas, detta ser vi som en förutsättning för en återgång till ett normalt liv.

Lucas Sovio (T283) Hamburg, Tyskland (British Columbia, Kanada)

Sedan början av den globala pandemin har vår familj gjort en intressant resa. I vår lilla stad Golden i British Columbia gjordes mycket förberedelser för pandemin. Som polis visste vi inte vad vi kunde förvänta oss, då sjukhusen förberedde sig för ett stort intagande av patienter, som det emellertid inte blev. Skolgången ställdes in för vår dotter Lorelei och det tillät oss faktiskt att ha en meningsfull familjetid och njuta av den tiden. Vi hade enligt uppgift bara ett fall av coronavirus i staden.

Den 28 maj 2020 fick vi vårt andra barn, Isolde Johanna Sovio. Det fanns strikta försiktighetsåtgärder på sjukhuset men jag fick dock möjligheten att vara med vid förlossningen. Om den hade inträffat två veckor tidigare hade jag inte fått delta. Strax därefter började jag min föräldradeltagelse och lyckligtvis hörde Kanada inte till högriskländerna så Tatjana, Lorelei, Isolde och jag kunde fly till Tyskland, som vi tidigare planerat. Tatjana är född och uppvuxen i Hamburg och våra båda döttrar har tyskt medborgarskap. Jag lärde mig att tala tyska under ett utbytesår i Freiburg och besökte då Tillmanns flickor.

För oss var det viktigt att ge Lorelei chansen att gå i skola under året i Tyskland. Tyskarna tycktes vara bättre förberedda

och mer strukturerade än det kanadensiska systemet och vi kunde sätta Lorelei i skolan utan mycket problem.

Även om Hamburg är en stor stad har vi inte haft mycket social aktivitet, med un-

Isolde, Lucas, Lorelei och Tatjana i Lübeck.

dantag av deltagandet i några få sporter, och därför har vi inte haft kontakt med någon som har blivit sjuk. På det hela taget är vi mycket tacksamma för att vår familj och våra nära och kära inte har påverkats av Covid 19 och den har inte heller påverkat mitt jobb och min inkomst. Upplevelsen var ibland stressande, men har faktiskt fört oss närmare varandra som familj och den har hjälpt oss se tacksamheten för de fundamentala sakerna.

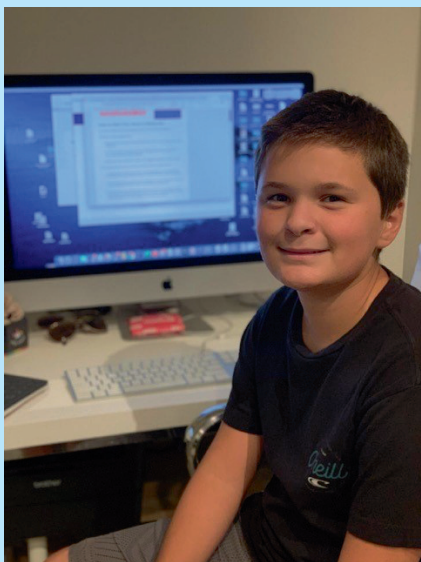
När detta skrivs (november 2020) befinner sig Tyskland i den andra perioden av nationellt nedstängt läge. Förhoppningsvis, när min pappaledighet är över i mars

2021, kan jag återvända till Kanada, medan min familj återvänder när skolåret är slut.

Översättning: Pär Helenius

Teddy Pakkala (T244), California, USA

Hej, jag heter Teddy! Jag är sonson till George Pakkala och jag är 11 år gammal. Jag bor i Kalifornien och går i grundsko-

lan i en skola som heter Sierra Canyon. På grund av COVID-restriktionerna som fortfarande finns i Los Angeles, får ingen medel- eller högre nivåskola vara öppen. Jag deltar i skolarbetet virtuellt med ett videokonferensprogram som gör att jag kan se alla i min klass och prata med dem. Vår skola kräver att vår kamera och mikrofon är på hela tiden, så att våra lärare kan interagera med oss en och en. Jag tycker att virtuell skola är mycket enklare än vanlig skola, då jag har mer frihet för mina händer, men hellre skulle jag ändå gå fysiskt till skolan varje dag, då jag där kan se mina vänner och prata med läraren personligen.

Eftersom jag har mer ledig tid det här läsåret tävlade jag om en plats i skolans matematiklag. I detta team tävlar vi mot andra skolor runt om i världen i tidsbestämda utmaningar för att slutföra så många matematiska problem som möjligt. Min första stora test i matematiklaget är nästa vecka! Jag har tränat mycket varje dag. I skolan har jag märkt att vi har mycket mer läxor på grund av att det är svårt att få så mycket gjort i klassen.

Under fritiden är jag upptagen med mitt klubb fotbollslag, lär mig datorprogrammering och spelar massor av online-videospel med mina vänner. Vår familj har också kunnat resa lite under de senaste månaderna och då besöker vi vårt semesterhus i öknen och har gjort några korta semesterresor till Mexiko då resebegränsningarna inte är så strama där som de är i andra delar av världen. Även om COVID har gjort detta år väldigt ovanligt har jag god erfarenhet av online-lärande och vi försöker vårt bästa för att komma tillbaka till närskolan.

Vi hoppas alla hålls friska!

Översättning: Pär Helenius

Marina Helenius-Beal och Jason Young, East Preston, England

Ibland inser du inte vad du har förrän det är borta, och ibland inser du att det som

Marina och Jason iförda egensydda masker.

betyder något endast är att stanna upp och se dig om; ja, nedstängningen innebär att vi förlorade vår frihet, men den även att den gav oss en chans att uppskatta det vi har, och ja, vi var tvungna att anpassa oss. Vi ersatte biokvällen med en hemmakväll i trädgården, biokvällen mot en hemmakväll med Netflix. Dagar på kontoret med dagar jobbande hemma. Ja, huset förändrades plötsligt. Ungarna och vi applåderade tillsammans med alla övriga i UK för NHS (National Health Ser-

vice), deras fantastiska sköterskor, läkare etc.

Under vår första nedstängning från mars till juli gjorde barnen skolarbetet hemma. Detta var en utmaning för många föräldrar som även skötte sina heltidsjobb hemifrån. Under de första veckorna var det tillåtet att vistas utomhus endast en timme per dag, för motion, matinköp och besök hos känsliga och utsatta anhöriga.

I vår nya familj har vi tagit oss tid att stanna upp och uppskatta det som betyder något. Det viktigaste för oss under de senaste månaderna har varit att hålla oss friska och krya, samt följa de föreskrifter som regeringen utfärdat. Det är en skrämmande och osäker framtid hela världen står inför, men en positiv sak för oss har varit mera kvalitetstid med familjen, något ett hus fullt med tonåringar inte alltid får tillräckligt av. Men från och med imorgon, 5 november, återinförs nedstängningen. Tack och lov kommer skolorna att hållas öppna, men vi fortsätter att jobba hemifrån, och endast mataffärer och apotek kommer att hållas öppna.

Översättning: Tor Helenius

Salla Sovio-Heron (T324) Ballincollig, Irland

Det första fallet med Covid-19 konstaterades i Irland den 29 februari 2020 och den 12 mars stängde regeringen alla skolor, universitet och kulturinstitutioner. Den 24 mars stängdes alla icke-nödvändiga butiker och tjänster. Den 27 mars beordrade regeringen människor att stanna hemma och förbjöd all kontakt med någon annan än med de som bodde med i samma lägenhet. Under en och en halv månad var alla tvungna att hålla sig inom

två kilometers radie från sitt hem och man fick bara gå ut för att köpa mat eller på promenad en gång om dagen. Barnen återvände inte till kontaktundervisning förrän i september.

Vår familjs liv förändrades på ett tag så som hos många andra. Våra tre barn i skolåldern, 5, 10 och 12 år, var plötsligt hemma hela tiden. Min man driver ett utbildningscenter för långtidsarbetslösa,

som samtidigt fungerar som ett café. Centret måste stängas under restriktionerna, så han var också hemma. Själv arbetade jag som ungdomsarbetare på KFUM, och vi var tvungna att lägga ut alla våra aktiviteter och klubbar på internet. Alltså arbetade jag också hemifrån. Vår lägenhet kändes plötsligt riktigt fylld! Här råkade nedstängningsperioden börja på den irländska nationaldagen, St. Patrick's Day, som vanligtvis firas i stora processioner. Självklart hade alla normala festligheter annullerats, men i vår hemstad Ballincollig organiserade en grupp föräldrar en "bilparad". Vi körde en lång formation genom staden, spelade irländsk musik på bilradion och barnen viftade i bilfönstren med något grönt som vi hittade hemma. Det var ett bra exempel på gemenskapsandans kreativitet som här lyckligtvis finns mycket av. Man fokuserade på vad som kunde göras, trots begränsningarna och försökte upprätthålla en positiv attityd. När begränsningarna började gjorde vi, som familj, en "Corona-plan". Vi skrev ner allt vi kan göra inom två kilometers radie från hemmet. Från den begränsningstiden har vi nu många bra minnen! Vi gjorde roliga hemvideor för far- och morföräldrar och andra släktingar – i dem fanns nyhetssändningar, trollkonster, naturprogram från bakgården och till och med ståup-komedi. Vi lekte utomhuslekar i en närliggande park, åkte på picknick längs den närliggande älven Lee och hittade helt nya vandringsleder, allt inom en radie av två kilometer. Vi bakade, pysslade, gjorde en lägereld på bakgården och rostade skumkarameller. Vi lärde känna våra grannar bättre eftersom vi för en gångs skull hade tid att prata med dem.

Skoluppgifter kom via e-post till barnen varje måndag, men det var upp till oss föräldrar att se till att allt blev gjort och att användande av de olika programmen på

***På picknick vid Lee-älvens strand.
Bild: Salla Sovio-Heron***

internet lyckades. Det tog en stor bit av vardagen med tre barn! När skolornas nedstängning fortsatte, började skolan använda programmet "Seesaw", ett program där läraren och eleven interagerade via internet, läraren kunde ge individuella uppgifter med ljud- och skriftliga meddelanden. Det var trevligt för barnen att höra rösterna från sina lärare efter denna långa paus. Den yngstas lärare läste till och med sagor för sina elever över internet och skickade post hem till var och en.

I mitt arbete var det uppmuntrande att se hur snabbt vårt team anpassade sig till den nya situationen och hur vi hittade kreativa lösningar. Inom några veckor lade vi alla våra aktiviteter på internet och började dra våra klubbar med videomötesprogrammet Zoom. Att lära sig använda det nya programmet var till en början ganska stressigt, men det var fantastiskt att se hur mycket vi kunde göra med ungdomar och barn, varav de yngsta bara var sexåringar. Vi lekte och spelade, pysslade och till och med bakade och lagade mat tillsammans, alla i sina egna kök! Det viktiga var att hålla kontakten med barn och familjer under en utmanande och stressande tid. Klubbverksamhe-

terna via Zoom var det enda tillfället för många barn att träffa vänner eftersom skolor var stängda i många månader och besök mellan olika familjer var förbjudna. Två gånger under våren gjorde vi paket till varje barn och ungdom med material att använda i klubbarna, böcker och meddelande till alla familjemedlemmar. Det var jättefint att åka runt i Cork och föra paketen och vara "jultomten" i några dagar. För oss och lika för många andra, har det svåraste under Corona-perioden

varit, att vi inte har kunnat ha tid för familj och vänner lika mycket som tidigare, samtidigt som osäkerheten om när vi kommer att se dem igen. Mina föräldrar i Finland har varit tvungna att skjuta fram sina resor hit, och mina svärföräldrar här på Irland har varit tvungna att isoleras under många månader på grund av sin höga ålder. Vi lever i hopp om att det kommer att bli många glada återföreningar när vaccinet kommer!

Översättning: Pär Helenius

Handarbete som hobby

Text och foton: Åsa Hellenius (T309)

Människan har alltid skapat med hjälp av sina händer och fantasi. Tidigare har kanske det mer styrts av ett behov; Vill du ha en ny slev, så snidar du en åt dig eller fryser du om öronen, så stickar du dig en mössa. Nu finns masstillverkade slevor och mössor betydligt billigare att köpa i en butik, och kostnaden för att göra en själv är betydligt större. Men samtidigt drivs vi, i en tillvaro där många saknar att få skapa med egna händer, till att vilja göra något själva.

Från det att handarbete var något alla gjorde och som det hörde till att man kunde, till att det utvecklats till moderna hobbyer, så har de ju förändrats en hel del också. En del utländska kirurger har redan uttryckt sin oro över den bristande baskunskap i handarbete, eftersom läkarutbildningen blir tvungen att ta itu med baskunskap som sömnad, som tidigare har tillhört hemmet eller senast grundskolan. Finländska skolor börjar höra till undantaget där barn ännu lär sig både sy, träslöjda, sticka och virka.

Min familj och barndom

Jag kommer från en händig familj. Många säger att de har något ljud som de kom-

mer ihåg från sin barndom som de upplever som väldigt lugnande, och för mig är det en stickmaskin. Min pappa skaffade en stickmaskin som han inte bara fifflade lite

En liten del av garnsamlingen; Novitas 7 bröder i olika färger

med, utan han skapade egna mönster, stickade kläder åt alla oss, sin fru och två döttrar, och till och med sålde. Han satt i rummet bredvid vårt sovrum, hade spelat in vissa mönsterbeskrivningar på kassettbandspelare och stickade. Så för mig var det bästa och tryggaste sättet att somna in till pappas lugna röst och stickmaskinens ljud. Senare bytte han stickmaskinen till symaskin och nu syr han kläder, inte bara åt sig själv och mamma utan har även sytt på beställning. Behöver vi döttrar med familj få något fixat, brukar vi oftast komma hemsmygande till pappa.

Men pappa är ju inte den enda. Min mamma har alltid, tyst och lugn, funnits där för oss alla, även i handarbetets tecken. När pappa stickade på maskin, stickade hon för hand och hjälpte till att sy ihop delarna. Hon har alltid försett oss och våra barn med tröjor, sockor, mössor och vantar. Hon har stickat och virkat mjukisdjur åt oss. Bland annat så sitter det en virkad, knallblå elefant som min mamma har virkat åt mig och min syster, högst uppe i min garnvitrin i mitt arbetsrum tillsammans med några andra av mina gamla och mest kära mjukisdjur.

Det är ju inte bara garn som vår familj arbetar med, utan också annat, möbler och tavlor till exempel

Min farfar snickrade en byrå, som nuförtiden finns hemma hos mig, till sin fru när de var nygifta, min pappa har bland annat

Den ena av farfars korsstygnstavlor med motiv från Österrikes vackra vyer. Foto: Pär Helenius

snickrat ett underbart utdragbart runt matbord, stort och stadigt, som mina föräldrar har hemma hos sig. När min dotter var liten ville jag ha en barnstol som hon kunde sitta och rita vid och när jag inte hittade en sådan stol som jag ville ha i en butik, så snickrade jag ihop en själv.

Min farfar reste till Österrike och fotograferade, kom hem och förstorade upp ett par fotografier, ritade rutmönster och syd-

de inte bara en utan två stora korsstygnstavlor av fotona. Min farbror Bo fotade och framkallade själv väldigt klarsynta och detaljrika tavlor. Min farmor Pipsan älskade att pyssla bland annat med torkade växter och har gjort tavlor, kort, ljus, av torkade växter och några penseldrag. Farmor älskade, förutom att pyssla, att fixa i trädgården, och skapade en underbar oas mitt i Ekenäs på gården till höguset hon bodde i. Hon samlade på stenar, och jag minns än hur jag satt och plockade med de underbart vackra, lena, runda stenarna som hon hade slipat och samlat i en liten korg på ett bord.

Min mormor Alma virkade och jag använder ännu några grytlappar som jag har

Vår korthåriga tax Nelly behöver tröjor till vintern, här hennes första valptröja

fått av henne. Min morfar Emil dog redan innan jag var 12 men fortfarande förknippar jag doften av färsk en med honom, där han satt i "snickeboa" och täljde små skålar och smörknivar i eneträ. Senare i vuxen ålder har jag fått veta att det var min egen pappa som introducerade denna hobbyn åt sin svärfar.

Till vår lilla familj hör förutom min man och 10-åriga dotter, två dvärgtaxar och två katter. Det intressanta är att ingendera kattenan nånsin har visat intresse över mina garn! Jag brukar sitta i soffan och sticka med en eller två hundar i famnen och ibland även en katt. Mitt garn kan löpa rakt över katten, enda gången han

reagerar är då garnet kittlar hans öron. Vår minsting, ettåriga taxen Nelly, har några gånger stulit ett nystan av mig och tvinnat ut garn längs hela huset, men även hon har varit förvånansvärt ointresserad av mina handarbeten, jämfört med de historier man får läsa om av andra djurägare om söndertuggade stickor och upprepade, avtuggade handarbeten.

Handarbete som koncentrationshjälp

Jag har alltid haft svårt att sitta stilla och koncentrera mig med händerna stilla. I skolan klottrade jag på papper, mina gamla skolböcker och häften är fullt klottrade i marginalerna. När jag utbildade mig till ingenjör, satt jag och sydde små korsstygnsbilder, eller stickade, under föreläsningarna.

Jag skolade om mig till merkonom i 40-års åldern, och då övertalade jag mina lärare att tillåta mig att få handarbete under föreläsningar. Oftast hade jag en enkel stickning i handen, som var lätt att lägga ifrån sig vid behov och som bara krävde aktivitet av mina händer, inte hjärnan eller ögonen. En av mina lärare kom efteråt

Mönsterstickade sockor, editerade från ett populärt mönster "Egen stuga". Stickade uppifrån ner, med häl stickad med förkortade varv

och berättade att han till att börja med ställt sig lite tveksam till min förfrågan, men berömde mig som en av de mest uppmärksamma elever som antecknade nästan mest i hela klassen. Han konstaterade då, att han i fortsättningen kom-

mer att ställa sig helt annorlunda till elever som klottrar eller stickar under lektionerna. För mig är det ett ytterst effektivt sätt att hålla hjärnan vaken och på så sätt klara av att lyssna och ta in information.

Trots att jag alltid mer eller mindre har handarbetat, så tog jag på allvar upp stickningen som hobby vid 35-års ålder. Jag ville bryta mig ur ett dåligt beteende

Att virka är lika roligt som att sticka, här lite teaterrekvisita: Trollsoppans ingredienser

att äta när man ser på tv, och det bästa med att plocka fram en stickning var ju det! Detta ledde till att jag upptäckte att handarbetandet lugnade ner mig, jag blev mindre rastlös, jag klarade av att sitta stilla. I och med denna upptäckt var jag fast. Jag bär med mig ett handarbete överallt! Oberoende om jag så ska vänta någonsans, tex. hos läkare, på bussen/tåget, på bilresor, eller vet att jag kanske har ett tillfälle jag behöver tänka igenom något, så bör det finnas ett passligt handarbete jag kan ta upp och sticka eller virka några varv.

Jag tar till och med en stickning med mig till bion. Jag lärde mig sticka i mörker då jag skulle se på tv samtidigt och klarar av att sticka resår och slätstickning (dvs oftast sockor förutom häl och tå) utan att se vad jag gör. Och ja, jag använder mig vid sådana tillfällen av trästicker eftersom de är tysta medan klirrande metallstickor kan störa andra. Visst har jag fått mig en och

annan nyfiken och förvånad blick av andra i biosalongen innan filmen börjar, men hittills inga klagomål.

Min make frågar mig nuförtiden alltid när vi ska åka iväg någonstans (som innebär att vi sitter stilla mer än 10 minuter) om jag har ett handarbete med mig. Första gången jag glömde hemma mitt arbete, frågade han efter 1 km om jag ville vända och hämta. Jag tyckte jag klart kunde klara mig, men efter 4 km var jag så rastlös att jag inte visste vart jag skulle vända mig, och till slut gav han upp, vände bilen och hämtade stickningen.

UFO

Hemma har jag många olika handarbeten på hälft, delvis för variation; ett som är litet och enkelt och som man kan sticka/virka utan att titta på vad man gör, ett handarbete som ger möjlighet för hjärnan och fantasin att stimuleras och eftersom virkning och stickning anstränger olika muskler så har jag något av båda. Delvis så tappar jag lätt koncentration och inspiration och lämnar ett handarbete för att testa på något nytt. Inom handarbetsentusiaster kallas halvfärdiga handarbeten

Några virkade bitar till den populära Kalevala CAL (=Crochet A-Long) virkarsamarbetet, som består av mycket intressanta och utmanande virkmönster även för avancerade virkare

till UFO (kommer från engelskans Unfinished Objects), och jag är specialist på dem. Med några års mellanrum brukar jag reda upp bland mina garn- och UFO-

gömmor och sprätta upp eller sticka vidare på olika arbeten.

Garngalen experimenterare

Jag är en samlare till naturen, så det leder ju till att jag samlat på mig en drös garn och verktyg (stickor, virknålar och andra tillbehör). Min käre make brukar leende kommentera att det ännu kommer att stå på hans grav att han drucknade i garn. Som tur har vi utrymme och mitt arbetsrum består inte bara av ett arbetsbord och dator (eftersom jag har haft turen att kunna arbeta på distans sedan förra våren) utan också av tre vitrinskåp fyllda med garn och en byrå fylld med mina UFO, verktyg och mindre garnrester. Jag har fått många kommentarer om den mängd garn jag har hemma, men bara att se och känna på mina garnnystan ger mig en känsla av lugn och välbefinnande.

Som handarbetare är jag inte särskilt snabb, och min nyfikenhet och fantasi brukar hindra mig från att sticka/virka ef-

Ett par exempel på olika sätt att sticka sockor; den randiga klassisk uppifrån ner med klassisk häl, den melerade nerifrån upp med min egen utvecklade håltyp

ter andras mönster. Jag letar inspiration, får en bild i mitt huvud och stickar och sprättar tills jag blir nöjd med resultatet. Det är väldigt sällan jag slutför ett arbete utan att åtminstone sprättat några gånger.

Jag lider av ett så kallat "en-socks-

syndrom", som många stickare känner till. Att sticka en socka är kul, men att sticka en likadan till är rena mardrömmen. Nu för tiden stickar jag ofta sockor (eftersom jag använder mycket yllesockor själv året runt) och har lärt mig att sticka båda sockorna dels på samma gång och dels från andra hållet, d.v.s. jag börjar från tårna uppåt istället för från mudden neråt.

Dubbelstickade bitar till Covid-19-filten. Vanligtvis blir båda sidorna spegelvända, inflikade bilden visar två exempel hur man kan sticka dem så att texten blir läsbar på båda sidor, eller panda vs. isbjörn. Pandarutans andra sida, dvs. Isbjörnen finns på stora bilden näst längst ner i mitten

Emellanåt lyckas jag dokumentera något jag har skapat själv, och jag har delat med mig på en blogg olika mönster och beskrivningar. Jag har också hjälpt till att översätta både stick- och virkmönster åt andra mellan svenska, finska och engelska. Jag är mer eller mindre aktiv inom några olika grupper på sociala media, främst på FaceBook, där jag stävar till att hjälpa andra.

Jag är som sagt väldigt nyfiken och älskar att experimentera med olika tekniker och lära mig nya saker. Jag hade till exempel funderat en tid att jag ville lära mig dubbelstickning, dvs att man har två rätsidor med ett tvåfärgat mönster som man stickar samtidigt. När COVID-19 karantänerna började råkade jag snubbla på en grupp på FB där man stickade små

rutor i olika mönster och de olika medlemmarna i gruppen skapade till olika mönster på mer eller mindre aktiva ämnen. Jag konstaterade då att jag har det ideala experimentet, och har hittills stickat nästan 50 olika rutor, varav jag har designat ca hälften själv. Det har varit roligt att utmana sig själv för att få en text att fungera på båda sidor (vanligtvis skulle den bli spegelvänd på ena sidan) så man måste koncentrera sig på att få alla maskor rätt.

COVID-19 har tårt mycket på samhället och människor. Letar man efter något positivt, så kan man ju lätt konstatera att mången handarbetare världen över har dragit en suck av lättnad över att få äntligen, med gott samvete, sätta ner sig och

Även bättre än garn, är en spinnande katt mitt bland garnen för att lugna ner matte

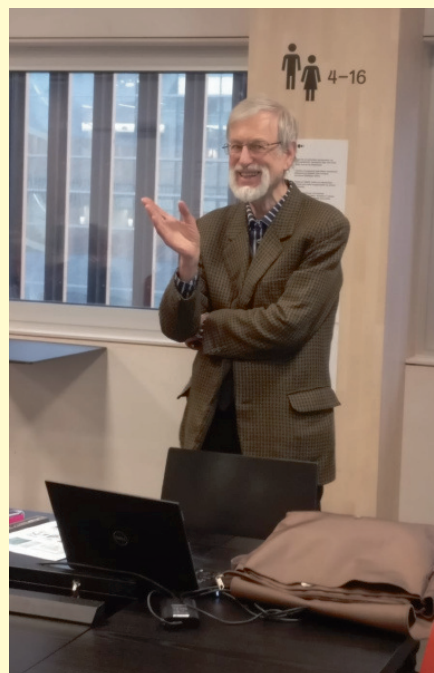
njuta av sitt handarbete utan de sociala kraven på att vara på språng och vara social hela tiden. Själv har jag kunnat arbeta hemifrån hela tiden, och har vant mig vid att ha ett handarbete på arbetsbordet som jag kan ta upp när det blir väntetid på arbetet, dags för en paus eller bara för att lugna ner och tänka igenom något problem.

Sovelier i södra Finland 2020

Mikko Pyhälä (T290) och Riitta Harala (T279)

Släktingar, bosatta i Södra Finland, brukar ordna sammankomster med olika teman under året. Detta år, 2020, blev det endast ett möte och det i klimat- och artrikedomsfrågor.

Sovelier i södra Finland samlades den 1 mars 2020 i Helsingfors centralbibliotek i Ode redan då restriktionerna för coronaviruset Covid-19 bara var på kommande. Det förekom fortfarande lite osäkra handskakningar och jag tror att vissa också kramades. Ämnet för mötet var förstörelsen av Amazonas regnskog med åtföljande effekter på det globala klimatet, den biologiska mångfalden och urfolkens levnadsförhållanden. Enligt forskare har nästan en femtedel av Amazonas regnskog redan förstörts, vilket närmar sig en situation där vattencirkulationen mellan hav och floder, vegetation, moln och regn och vindar skulle rubbas och leda till att skogen torkar ut börjar förstöra sig själv. Då kan den globala uppvärmningen bli oåterkallelig. Amazonas regnskog är det artrikaste ekosystemet på jorden.

Mikko Pyhälä. Bild: Outi Tasala

För boskapsuppfödning, odling av sojabönor, gruvindustri och dammbyggen avverkas och bränns skogen, innebärande att för vetenskapen okända arter, som kunde ge oss nya läkemedel och födoämnen, försvinner för evigt. Ämnet presenterades av vår släkting, ambassadör emeritus och facklitteraturförfattaren Mikko Pyhälä (T290), som tillsammans med Jukka Salo fick Fack-Finlandia priset 1992 för sin bok *Amazonia*.

Från vänster Riitta Harala, Erkki Harala, Brita Ekberg, Helena Nevantaus, Tuula Moilanen, Mikko Pyhälä, Minna Pyhälä och Kirsti Keltikangas. Bild: Outi Tasala

Från vänster: Minna Pyhälä, Tuula Moilanen, Brita Ekberg, Pia Sovio-Pyhälä och Henrik Löflund. Bild: Outi Tasala

Översättning: Pär Helenius

Bemärkelsedagar

Pia Sovio-Pyhälä (T290)
fyller 80 år
14.6.2021

Brita Ekberg (T381)
fyller 80 år
31.10.2021

Nykomlingar

Tatjana och **Lucas Sovio** (T283) har den 28.5.2020 (i Golden, Kanada) fått en dotter och hon fick namnet **Isolde Johanna Sovio**.

Erika Harala (T279a) och **Jukka Kangasalusta** fick den 4.8.2020 (i Vanda, Finland) en son och han fick namnet **Eemeli Erkki Petteri Kangasalusta**.

Anneli Tillmanns-Liesz (T278) och **Arthur Liesz** fick den 9.8.2020 (i Landsberg am Lech, Tyskland) en dotter och hon fick namnet **Tilda Aava Liesz**.

Anmälningar om födelsedagar (50-, 60-, 70-, 80-, 90-årsdagar) det år som tidskriften utkommer, kan göras av jubilaren själv eller av hans/hennes närstående med vederbörandes tillåtelse. Till anmälan är det önskvärt att bifoga ett foto av jubilaren.

Susanna och Seppo Sovios S/Y Dione-båt i Ålands norra skärgård våren 2020. Bild: Seppo Sovio